

Võlaõigusseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri (uue tootjavastutuse direktiivi ülevõtmine)

kavand (24.07.2026)

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS	1
1.1. Sisukokkuvõte	1
1.2. Märkused	3
2. SEADUSE EESMÄRK	3
3. EELNÕU SISU JA VÕRDLEV ANALÜÜS.....	5
3.1. Võlaõigusseaduse muutmine	5
3.3. Eelnõu põhiseaduspärasus	29
4. EELNÕU TERMINOLOOGIA.....	29
5. EELNÕU VASTAVUS EUROOPA LIIDU ÕIGUSELE.....	29
6. SEADUSE MÕJUD	29
1. Euroopa Komisjoni mõjuhindang.....	30
2. Muudatustest mõjutatud sihtrühmad.....	30
3. Mõjude hinnang	31
7. SEADUSE RAKENDAMISEGA SEOTUD RIIGI JA KOHALIKU OMAVALITSUSE ..	31
TEGEVUSED, EELDATAVAD KULUD JA TULUD.....	31
8. RAKENDUSAKTID	32
9. SEADUSE JÕUSTUMINE	32
10. EELNÕU KOOSKÕLASTAMINE, HUVIRÜHMADE KAASAMINE JA AVALIK	32
KONSULTATSIOON	32

1. SISSEJUHATUS

1.1. Sisukokkuvõte

Võlaõigusseaduse muutmise seaduse eelnõuga muudetakse võlaõigusseadust (VÕS) selleks, et võtta Eesti õigusesse üle **Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2024/2853, 23. oktoober 2024, mis käsitleb vastutust puudusega toodete eest ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 85/374/EMÜ** (edaspidi *uus direktiiv* või *direktiiv 2024/2853* ja *senine direktiiv* või *direktiiv 85/374*).

Senine tootjavastutuse direktiiv 85/374/EMÜ¹ pärineb aastast 1985. Uue direktiivi põhjenduspunktis 3 märgitakse, et senine direktiiv on olnud mõjus ja oluline vahend, kuid uute tehnoloogiate nagu tehisintellekt, uute ringmajanduse ärimudelite ja uute üleilmsete tarneahelatega kaasnevate muudatuste valguses tuleb see üle vaadata, mh toote mõistega seondult. Senised kogemused on näidanud seda, et kannatanutel on raskusi hüvitise saamisega, kuna kahju hüvitamise nõude esitamisel kehtivad piirangud, samuti on kannatanutel raskusi tõendite esitamisega, eelkõige üha suureneva tehnilise ja teadusliku keerukuse tõttu. Uus direktiiv peaks soodustama uute tehnoloogiate, sh tehisintellekti levitamist ja kasutusele võtmist, tagades samal ajal kannatanute kaitse ja võrdsed võimalused ja suurema õiguskindlustuse ettevõtjate jaoks.

Kuna senine direktiiv vajanuks ulatuslikke muudatusi, otsustati senine direktiiv kehtetuks tunnistada ja asendada see uue direktiiviga.

Uue direktiivi kohaldamisalast jäävad välja siseriiklikud kompensatsioonisüsteemid nagu nt riiklik ravikindlustus jms.

Uue direktiivi eesmärgid

Tootevastutuse direktiivide üldine eesmärk on õiglane riskijaotus ettevõtjate ja tarbijate vahel. Senise direktiivi eesmärgiks oli kõrvaldada liikmesriikide õigussüsteemide vahelised erisused, mis võivad moonutada konkurentsi ja mõjutada kaupade liikumist siseturul. Uue direktiivi eesmärk on tootevastutuse normide ulatuslikuma ühtlustamise kaudu aidata veelgi kaasa nende eesmärkide saavutamisele, parandades samal ajal tarbijate kaitset (uue direktiivi põhjenduspunkt 1). Uue direktiivi põhjenduspunkti 2 kohaselt on ettevõtja mittesüüline vastutus ainus vahend, mille abil võib lahendada tänapäevasele tehnoloogiapõhisele tootmisele omase riski õiglase jaotamise probleemi.

Uue direktiivi eesmärgiks on lisaks tagada sidusus ja kooskõla tooteohutust ja turujärelevalvet käsitlevate õigusaktidega Euroopa Liidu ja liikmesriikide tasandil. Samuti selgitada põhimõisteid ja kontseptsioone, et tagada sidusus ja õiguskindlus ning võrdsed võimalused siseturul, ning arvestada EK praktikat (uue direktiivi põhjenduspunkt 4).

Euroopa Kohus on oma praktikas selgitanud, et direktiiviga taotletavad eesmärgid on tagada tänapäevasele tehnoloogilisele tootmisele omaste riskide õiglane jaotamine kannatanu ja tootja vahel ning kaitsta tarbijate ohutust ja tervist (vt EKo C-621/15, *N.W. jt versus Sanofi Pasteur MSD SNC jt*, ECLI:EU:C:2017:484, p 32; EKo C-503/13 ja 504/13, *Boston Scientific Medizintechnik GmbH versus AOK Sachsen-Anhalt*, ECLI:EU:C:2015:148, p-d 42 ja 47).

Uue direktiivi eesmärk on lisaks tagada kooskõla Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsuses nr 768/2008/EÜ sätestatud ühiste põhimõtete ja erisätetega, mida kohaldatakse kõigi tooteid käsitlevate valdkondlike õigusaktide suhtes.

¹ Nõukogu 25. juuli 1985. aasta direktiiv 85/374/EMÜ liikmesriikide tootevastutust käsitlevate õigus- ja haldusnormide ühtlustamise kohta (EÜT L 210, 7.8.1985, lk 29).

Eelnõuga kavandatud **peamised muudatused** on järgmised:

- Leevendada piiranguid hüvitamisele kuuluva kahju osas
- Laiendada ja täpsustada toote mõistet
- Laiendada puudusega tootega põhjustatud kahju eest vastutavate ettevõtja ringi
- Leevendada kannatanu tõendamiskoormist.

Muudatuste mõju

Uus direktiiv peaks soodustama uute tehnoloogiate, sh tehisintellekti levitamist ja kasutusele võtmist, tagades samal ajal kannatanute kaitse ja võrdsed võimalused ning suurema õiguskindlustuse ettevõtjate jaoks (uue direktiivi põhjenduspunkt 3).

Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Justiits- ja Digiministeerium, arvestades TÜ õigusteaduskonna prof Janno Lahe ja kaasprof Age Värvi antud sisendiga.

1.2. Märkused

Eelnõu on seotud Euroopa Liidu õiguse rakendamisega. Eelnõuga võetakse üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2024/2853, 23. oktoober 2024, mis käsitleb vastutust puudusega toodete eest ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 85/374/EMÜ.

Eelnõuga muudetakse:

- võlaõigusseaduse redaktsiooni avaldamismärkega **RT I, 11.11.2025, 16;**
- võlaõigusseaduse, tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja rahvusvahelise eraõiguse seaduse redaktsiooni avaldamismärkega.....

Eelnõu ei ole seotud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga.

Eelnõu vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthääle enamus. Eelnõuga ei muudeta ühtki seadust, mis oleks PS § 104 loetus ja mille muutmiseks oleks vaja Riigikogu koosseisu hääleteenamust. Seetõttu piisab eelnõu vastuvõtmiseks Riigikogu poolthääle enamusest.

2. SEADUSE EESMÄRK

Eelnõuga võetakse üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2024/2853, 23. oktoober 2024, mis käsitleb vastutust puudusega toodete eest ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 85/374/EMÜ. Senine tootjavastutuse direktiiv 85/374/EMÜ² pärineb aastast 1985.

Eelnõu koostamisele ei eelnenud väljatöötamiskavatsust, sest eelnõu käsitleb Euroopa Liidu õiguse rakendamist, kus põhilahendused on määratud direktiiviga. Direktiiv lähtub maksimaalse ühtlustamise põhimõttest. See tähendab, et liikmesriikidel ei ole lubatud säilitada ega kehtestada muid riigisiseseid norme peale direktiivis sätestatute (vt direktiivi artikkel 3). Uue direktiivi põhjenduspunkt 8 kohaselt tähendab see, et liikmesriigid ei tohi direktiivi kohaldamisalasse kuulavates küsimustes jätta kehtima ega kehtestada rangemaid või leebemaid sätteid, kui on sätestatud uues direktiivis.

Siiski ei ole maksimumharmoneerimise nõue absoluutne, kuna direktiiv annab liikmesriikidele teatud küsimustes valikuvabaduse ja otsustusõiguse nende riigisisesse õigusesse ülevõtmisel. Valikukohtade otsustamiseks küsis Justiits- ja Digiministeerium 2025. a kevadel teiste ministeeriumite ja huvirühmade arvamust. Eelnõu koostamisel on saadud tagasisidega arvestatud.

Valikukohad olid järgmised:

Valdkondlikud hüvituskeemid

Uue direktiivi artiklist 8 (5) tuleneb, et kui kannatanu ei saa hüvitist seetõttu, et ühtegi samas artiklis nimetatud isikut ei ole võimalik vastutusele võtta, mh seetõttu, et vastutavad isikud on maksejõuetud või tegevuse lõpetanud, võib liikmesriik kasutada kehtivaid riigisiseseid valdkondlikke hüvituskeeme või luua riigisisese õiguse alusel uusi skeeme, mida eelistatavalt ei rahastata avaliku sektori tuludest, et puudusega toodete tõttu kahju kannatanud saaksid asjakohast hüvitist. Uue direktiivi põhjenduspunkti 41 kohaselt otsustavad liikmesriigid, kas selliseid hüvituskeeme rahastatakse täielikult või osaliselt avaliku või erasektori tuludest.

Esitatud tagasisides ministeeriumid ja huvirühmad täiendavate hüvituskeemide loomist üldiselt ei toetanud.

Olgu lisatud, et artiklis 8(5) kirjeldatud juhtudel pakuvad Eestis kannatanu kehavigastuse või tervisekahjustuse puhul kannatanule tuge riiklikud kindlustusskeemid (nt riiklik ravikindlustus, pensionikindlustus). Asja hävimise või kahjustumise puhuks on tarbijatel võimalik sõlmida kindlustusleping eraõigusliku kindlustusandjaga.

Erand arendusriskiga seotud kaitsest

Uue direktiivi artikli 18 (1) kohaselt on liikmesriigil õigus jätta oma õigussüsteemis kehtima meetmed, mille kohaselt ettevõtja vastutab isegi siis, kui ta tõendab, et toote turule laskmise või kasutusele võtmise ajal või ajavahemikul, mil toode oli tootja kontrolli all, ei olnud

² Nõukogu 25. juuli 1985. aasta direktiiv 85/374/EMÜ liikmesriikide tootevastutust käsitlevate õigus- ja haldusnormide ühtlustamise kohta (EÜT L 210, 7.8.1985, lk 29).

objektiivsete teaduslike ja tehniliste teadmiste tase puuduse avastamiseks piisav. Artikli 18 (2) võimaldab selliseid meetmeid ka kehtestada või muuta. Sellisel juhul tuleb arvestada artikli 18 lõikes 3 sätestatuga, mille kohaselt vastavad meetmed: a) piirduvad kindlate tootekategooriatega; b) on põhjendatud avaliku huvi eesmärkidega ning c) on proportsionaalsed, sest sobivad taotletavate eesmärkide saavutamise tagamiseks ega ole nende eesmärkide saavutamiseks vajalikust rangemad.

Uue direktiivi põhjenduspunkt 59 kohaselt võivad sellisteks avaliku huvi eesmärkideks olla nt avalik kord, avalik julgeolek ja rahvatervis.

Esitatud tagasisides ministeeriumid ja huvirühmad kõnealuse erandi kehtestamist üldiselt ei toetanud.

Erandi nn arenguriski vastuväitest võimaldas kehtestada ka 1985. aasta direktiiv ning üksikud riigid (Luksemburg ja Soome täies ulatuses, Hispaania, Prantsusmaa ja Ungari teatavate tootegruppide osas) on seda ka teinud. Direktiivi mõjuanalüüsis on aga leitud, et mainitud erandi olemasolu või puudumine ei ole selles riigis esitatud tootjavastutuse nõuete arvule avaldanud mingit märkimisväärset mõju.³

Erandi kehtestamata jätmist võib pidada mõistlikuks, kuna see, kui ettevõtjad peaksid vastutama ka olukorras, kus toote turule laskmise või kasutusele võtmise ajal või ajavahemikul, mil toode oli tootja kontrolli all, ei olnud objektiivsete teaduslike ja tehniliste teadmiste tase puuduse avastamiseks piisav, võib pidurdada innovatsiooni ja uute toodete väljatöötamist. Lisaks võiks see tähendada ettevõtjate jaoks kõrgemaid kulutusi vastutuskindlustusele.

3. EELNÕU SISU JA VÕRDLEV ANALÜÜS

3.1. Võlaõigusseaduse muutmine

Eelnõu koostamisel on järgitud seni kehtivat normide struktuuri, et seaduse adressaatidel oleks seda hõlpsam mõista. See tähendab, et uuest direktiivist tulenevad muudatused on integreeritud nendesse paragrahvidesse, mis vastava muudatuse temaatikat käsitavad.

Vastutuse üldine struktuur jääb üldjoontes samaks: selleks, et ettevõtja vastutaks puudusega tootega põhjustatud kahju eest, peavad esinema järgmised eeldused:

- isiku surma või talle kehavigastuse või tervisekahjustuse põhjustamine või asja hävimine või kahjustumine (arvestades § 1061 lg-s 2 sätestatud piiranguid);
- puudusega toote turule laskmine või kasutusele võtmine;
- põhjuslik seos toote puuduse ja tekkinud kahju vahel;

³ European Commission. (2022, September 28). Commission staff working document: Impact assessment report accompanying the document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on liability for defective products (SWD(2022) 316 final). Brussels. Lk 21.

- vastutust välistavate asjaolude puudumine.

VÕS § 1061 (Ettevõtja vastutus)

Eelnõuga muudetakse paragrahvi pealkirja, asendades „tootja“ terminiga „ettevõtja“, mis on täpsem ja mida uus direktiiv kasutab vastutavate isikute nn katuserminina. „Ettevõtja“ mõiste hõlmab loomulikult tootjat, kuid ka teisi isikuid, kes võivad olla vastutavad puudusega tootega põhjustatud kahju eest. Lisaks muudetakse lõikeid 1, 2, 3 ning lisatakse lg-d 2¹, 2², 3¹ ja 3².

Käesoleva paragrahvi põhieesmärk on reguleerida seda, milliste õigushüvede kahjustamise korral puudusega tootega tekib kannatanul õigus kahju hüvitamisele. Olgu lisatud, et muude hüvede (kui käesolevas paragrahvis märgitud) rikkumise puhul tootevastutuse regulatsioon ei kohaldu. Nii ei kuulu hüvitamisele nt eraelu puutumatus rikkumisest tulenev kahju ja puhtmajanduslik kahju (vt uue direktiivi põhjenduspunkt 24).

Lõige 1. Eelnõu § 1061 lg 1 näeb ette, et ettevõtja vastutab isiku surma või isikule kehavigastuse või tervisekahjustuse tekitamise eest, kui selle põhjustas puudusega toode. Võrreldes kehtiva redaktsiooniga on ka siin asendatud termin „tootja“ terminiga „ettevõtja“.

Lõige 1 lähtub uue direktiivi artikkel 6 lg 1 p-st a, kuid uue direktiivi vastavas sättes on eraldi märgitud, et kannatanul on õigus hüvitisele ka siis, kui on meditsiiniliselt tuvastatud kahju vaimsele tervisele. Ka uue direktiivi põhjenduspunktis 21 on selgitatud, et õiguskindluse huvides tuleks käesolevas direktiivis täpsustada, et isikule kehavigastuse või tervisekahjustuse tekitamine hõlmab **vaimsele tervisele** põhjustatud meditsiiniliselt tunnustatud ja meditsiiniliselt tõendatud kahju, mis mõjutab kannatanu üldist tervislikku seisundit ja võib muuta vajalikuks teraapia või ravi, võttes muu hulgas arvesse Maailma Terviseorganisatsiooni rahvusvahelist haiguste klassifikatsiooni.

VÕS § 1061 lg-s 1 vastava täienduse tegemine ei ole siiski vajalik ega asjakohane, sest „isiku tervisekahjustus“ hõlmab ilmselgelt ka kannatanu vaimse tervise kahjustamist. Sellist tüüpi tervisekahjustuse korral on kannatanul õigus mh mittevaralise kahju hüvitamisele VÕS § 134 lg 2 kohaselt. See on kooskõlas uue direktiivi põhjenduspunktis 23 märgituga, mille kohaselt tuleks ette näha mittevaralise kahju hüvitamine, mis tuleneb käesoleva direktiiviga hõlmatud kahjust, näiteks valu ja kannatused, niivõrd kui selline kahju on riigisisese õiguse alusel hüvitatav.

Lõige 2. VÕS § 1061 lg 2 sätestab, et kui puudusega toode põhjustas asja hävimise või kahjustumise, vastutab ettevõtja seeläbi füüsilisele isikule tekitatud kahju eest, välja arvatud kui (p 2) kannatanu kasutas hävinud või kahjustunud asja üksnes oma majandus- või kutsetegevuses.

Lg 2 lähtub uue direktiivi art 6 lg 1 p-st b. Uue direktiivi põhjenduspunktis 25 on selgitatud, et füüsiliste isikute kaitsmiseks tuleks hüvitada füüsilisele isikule kuuluvale varale tekitatud kahju. Kuna vara kasutatakse üha enam nii isiklikel eesmärkidel kui ka kutsetöötöös, on asjakohane näha ette sellises segakasutuses olevale varale tekitatud kahju hüvitamine. Pidades

silmas käesoleva direktiivi eesmärki kaitsta füüsilisi isikuid, tuleks direktiivi kohaldamisalast välja jätta vara, mida kasutatakse üksnes kutsetöös.

VÕS-i kehtivas redaktsioonis on asjale tekkinud kahju hüvitamine piiratud lg 2 p-des 1-3 sätestatud asjaoludega. Kehtiva redaktsiooni lg 2 sätestab, et kui puudusega toode põhjustas asja hävimise või kahjustumise, vastutab tootja seeläbi tekitatud kahju eest üksnes juhul, kui: 1) asi on sellist liiki, mida kasutatakse tavaliselt tarbimiseks väljaspool majandus- või kutsetegevust ja 2) kannatanu kasutas seda põhiliselt väljaspool majandus- või kutsetegevust ja 3) kahju suurus ületab summa, mis vastab 500 eurole.

Eelnõus on rõhuasetust muudetud. Nimelt vastutab ettevõtja eelduslikult alati ka asja hävimise või kahjustamise eest, välja arvatud p-s 2 nimetatud erandjuhul. Seda põhjusel, et kannatanu ei jääks hüvitiseta, kui ta kasutas hävinud või kahjustunud asja nii majandus- kui kutsetegevuses kui ka väljaspool seda. See võib olla tavapärane nt sülearvuti, mobiiltelefoni, aga ka sõiduki puhul.

VÕS § 1061 lg 2 p 1 tunnistatakse kehtetuks, kuna uus direktiiv ei sea asja hävimise või kahjustamise korral hüvitise saamise eelduseks seda, et asi on sellist liiki, mida kasutatakse tavaliselt tarbimiseks väljaspool majandus- või kutsetegevust. Samuti tunnistatakse kehtetuks VÕS § 1061 lg 2 p 3, kuna uus direktiiv ei näe ette kahju suurusele alampiiri (kehtivas seaduses 500 eurot).

Lõige 2¹ ja lõige 2². VÕS §-i 1061 on lisatud uue sättena lg 2¹, mis sätestab, et ettevõtja vastutab füüsilise isiku poolt väljaspool majandus- või kutsetegevust kasutatavate andmete hävimise või kahjustumise eest. Eelnõu lg 2¹ sisu põhineb uue direktiivi art 6 lg 1 p-l c.

Uue direktiivi ingliskeelses versioonis on kasutatud seejuures terminit „*corruption*“, mis direktiivi eestikeelses versioonis on tõlgitud (andmete) laostuseks. Eelnõus on kasutatud selle asemel mõistet (andmete) kahjustumine, mis on seaduse adressaatidele arusaadavam. „*Corruption*“ on võimalik tõlkida kahjustumine, rikkumine.

Uue direktiivi põhjenduspunktis 20 on leitud, et arvestades immateriaalse vara kasvavat tähtsust ja väärtust, tuleks hüvitada ka andmete hävitamine või laostus, näiteks arvuti kõvakettalt kustutatud digifailid, sealhulgas andmete taastamise kulud. Füüsiliste isikute kaitsmiseks on vaja, et hüvitatakse ka andmete hävitamisest või laostusest tekkinud kahju. Andmete hävitamise või laostusega ei kaasne automaatselt varaline kahju, kui kannatanul on võimalik andmeid tasuta hankida, näiteks kui on olemas andmete varukoopia või andmeid on võimalik uuesti alla laadida või kui ettevõtja taastab või loob uuesti ajutiselt kättesaamatud andmed, näiteks virtuaalkeskkonnas. Andmete hävitamine või laostus erineb andmelekkest või andmekaitsenormide rikkumisest, mistõttu ei mõjuta käesolev direktiiv hüvitise saamist Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruste (EL) 2016/679 või (EL) 2018/1725 ega Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivide 2002/58/EÜ või (EL) 2016/680 rikkumise eest.

Kuna uue direktiivi eesmärk on võimaldada hüvitist üksnes füüsilistele isikutele, ei kohaldu lg 2¹ andmetele, mida kasutatakse tööalastel eesmärkidel, isegi kui andmeid ei kasutatud üksnes majandus- või kutsetegevuses (vt põhjenduspunkt 22).

Lg lg 2¹ regulatsioon on vajalik, kuna andmed ei ole asjad. Seega ei saaks kannatanu andmete hävimise või kahjustamise korral hüvitist sama paragrahvi lg 2 alusel. Andmed võivad küll muutuda asjaks, kui need on salvestatud kehalisele andmekandjale, kuid väljaspool seda juhtumit ilma lg 2¹ neile kaitse siiski ei laieneks.

Lg-s 2² põhineb uue direktiivi art 4 p-l 6, mis viitab andmete mõiste osas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2022/868 artikli 2 punktile 1. Nimetatud määruse punkti järgi on andmed tegevuse, faktide või teabe mis tahes digitaalne väljendus ja selliste tegevuste, faktide või teabe kogum, muu hulgas heli-, visuaal- või audiovisuaalsalvestise kujul.

Lõige 3. Eelnõus on muudetud VÕS § 1061 lg-t 3. Uue redaktsiooni kohaselt ei vastuta ettevõtja kahju eest, mis tekkis tootele endale, sealhulgas puudusega osa tõttu, mis on tootesse integreeritud või tootega ühendatud kas selle toote tootja poolt või tootja kontrolli all.

Seega ei vastuta ettevõtja puudusega tootega tekitatud kahju eest ka juhul, kui kahju tekkis tootele endale. Selline kahju võib olla põhjustatud ka tootesse integreeritud või tootega ühendatud toote puudusega osast, kui see integreerimine või ühendamine toimus tootja poolt või tema kontrolli all (tootja kontrolli mõiste on avatud lg-tes 3¹ ja 3²). Võrreldes VÕS-i kehtiva redaktsiooniga ongi eelnõu vastava lõike põhiline täiendus see, et ettevõtja ei vastuta ka juhul, kui toote enda kahjustamine on põhjustatud toote puudusega osast.

Lõige 3¹ ja 3². Kuna eelnõu lg 3 kasutab esmakordselt „tootja kontrolli“ mõistet, on otstarbekas see mõiste kohe järgnevalt ka avada. Lg 3¹ sätestab, et toode on tootja kontrolli all seni, kuni tootja või tema loal kolmas isik: 1) integreerib, ühendab või tarnib toote osi, sealhulgas tarkvarauuendusi või tarkvara versioonitäiendeid või 2) muudab toodet.

Eeltoodut täiendab lg 3², mis sätestab, et toode on tootja kontrolli all ka siis, kui tootja suudab tarnida tarkvarauuendusi või tarkvara versioonitäiendeid ise või kolmanda isiku kaudu.

Tootja kontrolli mõiste on avatud uue direktiivi art 4 p-s 5, kusjuures uus direktiiv seob tootja vastutuse tema kontrolliga toote üle mitmel eri puhul. VÕS-i kehtivas redaktsioonis vastavat mõistet pole.

Üldine põhimõte on see, et tootja saab vastutusest vabaneda, kui ta tõendab, et on tõenäoline, et toote turule laskmise või kasutusele võtmise hetkel ei olnud kahju põhjustanud puudust või et see tekkis pärast seda hetke (uue direktiivi art 11 lg 1 p c). Seega on turule laskmine või kasutusele võtmine tavaliselt see hetk, millest alates toode pole enam tootja kontrolli all ning tal on võimalik vastutusest vabaneda. Siiski, nagu uue direktiivi põhjenduspunktis 50 märgitud, võimaldab digitehnoloogia tootjal teha kontrolli ka pärast toote turule laskmist või kasutusele võtmist. Seega peaks tootja vastutama ka puuduste eest, mis tekivad pärast seda hetke tema kontrolli all oleva tarkvara või seotud teenuste tõttu, olgu tegemist kas versioonitäiendi või uuenduse või masinõppe algoritmiga. Sellist tarkvara või seotud teenuseid tuleks käsitada tootja kontrolli all olevatena, kui neid tarnib tootja või kui tootja annab tarnimiseks loa kolmandale isikule või nõustub sellega muul viisil. Näiteks kui nutiteleviisorit esitletakse videorakendust sisaldavana, kuid kasutaja peab pärast teleri ostmist rakenduse alla laadima mõnelt kolmanda isiku veebisaidilt, peaks teleri tootja koos videorakenduse tootjaga jääma

vastutavaks videorakenduse puudustest põhjustatud kahju eest, isegi kui puudus tekkis alles pärast televiisori turule laskmist.

Tasub rõhutada, et toode jääb tootja kontrolli alla mitte üksnes siis, kui tootja (või kolmas isik tema nõusolekul) integreerib, ühendab või tarnib pärast toote turule laskmist või kasutusele võtmist toote osi, sealhulgas tarkvarauuendusi või tarkvara versioonitäiendeid või muudab toodet, vaid ka siis, kui tootjal on **suutlikkus** tarnida tarkvarauuendusi või tarkvara versioonitäiendeid ise või kolmanda isiku kaudu (VÕS § 1061 lg 3²). See võib olla asjakohane nt tänapäevaste sõidukite puhul, mille puudus võibki tekkida sellest, et tarkvarauuendust ei tarnita. Ka uue direktiivi põhjenduspunktis 19 on märgitud, et kui toode on turule lastud, tuleks seda pidada tootja kontrolli all olevaks seni, kuni tootjale jääb võimalus tarnida tarkvarauuendusi või tarkvara versioonitäiendeid või lubada neid tarnida kolmandal isikul.

Lõige 4. VÕS § 1061 lg-s 4 on asendatud „tootja“ mõiste „ettevõtjaga“. Lg 4 sätestab, et puudusega ravimi eest vastutab ettevõtja käesolevas jaos sätestatu alusel, kui seadusest ei tulene teisiti.

Iseenesest ei ole lg 4 regulatsioon hädavajalik, sest ravimid on ilmselgelt tooted ja nendele kohaldub tootevastutuse regulatsioon. Teisalt võiks see anda valesti mõistetava signaali, kui lg 4 kehtetuks tunnistada. Õigusselguse huvides on lg 4 seega säilitatud ka seaduse uues redaktsioonis.

Vastutuse erisused ravimite puhul võivad tuleneda eelkõige ravimiseadusest, vt nt RavS § 21 lg 9. Olgu lisatud, et mõnes liikmesriigis on ravimitega põhjustatud kahju osas sätestatud ka erikord, mis võimaldab hüvitist ka juhul, kui ravim polegi puudusega (põhjenduspunktid 10 ja 11). Eestis on eraldi reguleeritud vaktsiinikahjude hüvitamist, vt ravimiseaduse peatükk 5¹.

Eelnõuga jääb muutmata **§ 1061 lg 5**, mille kohaselt käesolevas jaos sätestatu ei välista ega piira nõuete esitamist muul õiguslikul alusel, muu hulgas õigusvastaselt ja süüliselt tekitatud kahju hüvitamise nõude esitamist. See on kooskõlas ka uue direktiivi põhjenduspunktis 9 märgituga, mille kohaselt vastavalt liikmesriigi õigusele võib kannatanu nõuda kahju hüvitamist sellise lepingulise või lepinguvälise vastutuse alusel, mis ei hõlma tootja vastutust toote puuduse eest, nagu on sätestatud käesolevas direktiivis. See puudutab näiteks garantiil või süül põhinevat vastutust või ettevõtja mittesüülist vastutust. Selliseid liikmesriigi õiguse sätteid, mis aitavad muu hulgas saavutada tarbijate ja teiste füüsiliste isikute tulemusliku kaitse, ei tohiks käesolev direktiiv mõjutada. Ka uue direktiivi põhjenduspunktis 24 on märgitud, et käesolev direktiiv ei tohiks mõjutada õigust kahju, sealhulgas mittevarelise kahju hüvitamisele muude vastutuskordade alusel.

§ 1062 – tunnistatakse kehtetuks. Seoses väga mahukate muudatustega on mõistlik tunnistada § 1062 kehtetuks ja esitada vastutavaid ettevõtjaid puudutav regulatsioon §-s 1062¹.

§ 1062¹. (Vastutavad ettevõtjad)

Uus direktiiv laiendab märgatavalt puudusega toote eest vastutavate isikute ringi, seega muutub regulatsioon võrreldes kehtiva §-ga 1062 ulatuslikult. Vastutavad ettevõtjad on reguleeritud uue direktiivi artiklis 8, asjakohased mõisted sisalduvad artiklis 4. Seega on § 1062¹ koostatud uue direktiivi artiklite 8 ja 4 koosmõjus. Kui kaks või enam isikut vastutavad sama kahju eest, nt juhul, kui puudusega toote osa on integreeritud tootesse, mis kahju põhjustab, on kannatanul võimalik nõuda hüvitist nii tootjalt, kes integreeris puudusega osa oma tootesse, kui ka puudusega osa tootnud tootjalt. Füüsiliste isikute kaitse tagamiseks tuleks sellises olukorras pidada kõiki pooli solidaarselt vastutavaks (vt põhjenduspunkt 53).

Lõige 1. VÕS § 1062¹ lg 1 sätestab esmalt peamised isikud, kes puudusega tootest tuleneva kahju eest vastutavad. Nende vastutus on solidaarne, s.t pärast kannatanule kahju hüvitamist on võimalik kahju hüvitanud isikul esitada tagasinõue teise solidaarvõlgniku vastu (VÕS § 69 lg 2, § 137 lg 2).

Esmalt on vastutajaks puudusega toote **tootja**. Tootja mõiste on avatud uue direktiivi art 4 p-s 10. See mõiste on samuti toodud VÕS § 1062¹ lg 1 p-i 1. Tootjaks käesoleva jao tähenduses on füüsiline või juriidiline isik, kes arendab, valmistab või toodab toote või laseb toote projekteerida või valmistada või oma nime, kaubamärki või muid eritunnuseid tootele paigutades esitleb end selle tootjana või arendab, valmistab või toodab toote oma tarbeks. Seega hõlmab tootja mõiste VÕS kehtiva redaktsiooni § 1062 lg 1 p-i 1 osaliselt ja p-i 2. Oluline on, et eelnõu järgi on tootja ka isik, kes valmistab või toodab toote oma tarbeks. Jutt on eelkõige olukorrast, kus ettevõtja osutab mingit teenust ja toodab toote vastava teenuse osutamiseks.

Seega hõlmab tootja mõiste kõiki isikuid, kes esitlevad end tootjana, kinnitades või lubades kolmandal isikul tootele kinnitada oma nime, kaubamärgi või muu eristava tunnuse, kuna sellega jätab isik mulje, et ta osaleb tootmisprotsessis või vastutab selle eest (vt põhjenduspunkt 36).

Teiseks vastutavaks ettevõtjaks on toote **puudusega osa tootja**. Lg 1 p 2 kohaselt on vastutavaks ettevõtjaks puudusega toote osa tootja, kui see osa integreeriti tootesse või ühendati tootega tootja kontrolli all ning see põhjustas toote puuduse. Nagu ülal märgitud, on tootja ja osa tootja sellisel juhul solidaarvõlgnikud (vt ka direktiivi põhjenduspunkti 53). Kui toote osa lisatakse tootele väljapool tootja kontrolli, siis on vastutavaks ettevõtjaks üksnes toote puudusega osa tootja. Toote osa mõiste on avatud VÕS § 1063 lg-s 1². Toote osa valmistanud isik on vastutavaks ka kehtiva redaktsiooni § 1062 lg 1 p 1 alusel.

Lõige 2. VÕS § 1062¹ lg 2 selgitab, et tootja vastutus hõlmab ka kogu kahju, mille on põhjustanud puudusega toote osa, kui see on integreeritud tootja kontrolli all olevasse tootesse või on sellega ühendatud. See on iseenesest tuletatav ka VÕS § 1062 lg-st 1, kuid õigusselguse huvides on asjakohane see siiski eraldi välja tuua. Säte põhineb uue direktiivi art 8 lg 1 viimasel lausel. Uue direktiivi põhjenduspunktis 36 on märgitud, et kui tootja integreerib tootesse teise tootja puudusega toote osa, peaks kannatanul olema võimalik nõuda sama kahju hüvitamist nii toote tootjalt kui ka komponendi tootjalt. Kui toote osa on tootesse integreeritud väljaspool

toote tootja kontrolli, peaks kannatanul olema võimalik nõuda toote osa tootjalt hüvitist, kui toote osa ise on käesoleva direktiivi kohaselt toode.

Lõige 3. VÕS § 1062¹ lg 3 kohaselt loetakse tootjaks ka isikut, kes oluliselt muudab toodet väljaspool tootja kontrolli ja seejärel teeb selle turul kättesaadavaks või võtab selle kasutusele. Säte põhineb uue direktiivi art 8 lg-1 2. Toote olulise muutmise korral käsitatakse tootjana toote olulist muutjat, s.t kui toote puudus on tingitud toote muutmisest, ei peaks toote algne tootja selle eest ka vastutama.

Turul kättesaadavaks tegemise mõiste on avatud uue direktiivi art 4 p-s 7, mille kohaselt on turul kättesaadavaks tegemine äritegevuse raames toote tasuline või tasuta tarnimine liidu turul turustamiseks, tarbimiseks või kasutamiseks. Analoogselt on see mõiste avatud ka toote nõuetele vastavuse seaduse § 4 lg 1 p-s 11 (toote tasu eest või tasuta pakkumine Euroopa Liidu turul majandustegevuse käigus kas levitamiseks, tarbimiseks või kasutamiseks). Seega ei ole vajalik turul kättesaadavaks tegemise mõistet §-s 1062¹ eraldi defineerida. Turul kättesaadavaks tegemine on asjakohane eelkõige levitaja, aga ka toote olulise muutja vastutuse seisukohalt.

Kasutusele võtmise mõiste on avatud § 1062¹ lg-s 5.

Lõige 4. Tulenevalt VÕS § 1062¹ lg-s 3 sätestatust, on järgnevalt tarvis avada toote olulise muudatuse mõiste. Oluline muudatus on pärast toote turule laskmist või kasutusele võtmist tehtud muudatus: 1) mida peetakse oluliseks Euroopa Liidu või Eesti tooteohutusnormide kohaselt või 2) mis muudab toote algselt toimivust, otstarvet või tüüpi, ilma et see muudatus oleks tootja esialgses riskihinnangus ette nähtud, ja mis seejuures muudab ohu iseloomu, tekitab uue ohu või tõstab riskitaset.

Mõiste põhineb uue direktiivi art 4 p-l 18. VÕS-i kehtivas redaktsioonis ei ole olulise muudatuse mõistet defineeritud. Muudatus võib olla oluline kahel põhjusel. Esiteks võib muudatuse olulisus tuleneda sellest, et seda peetakse oluliseks Euroopa Liidu või Eesti tooteohutusnormide kohaselt, sealhulgas määruses (EL) 2023/988 sätestatud kriteeriumide alusel. Teiseks, eelkõige juhul, mil vastavaid tooteohutusnorme ei eksisteeri, saab oluliseks pidada ka muudatust, mis muudab toote algselt toimivust, otstarvet või tüüpi, ilma et see muudatus oleks tootja esialgses riskihinnangus ette nähtud, ja mis seejuures muudab ohu iseloomu, tekitab uue ohu või tõstab riskitaset.

Uue direktiivi põhjenduspunktis 39 on märgitud, et kui toodet muudetakse oluliselt ja see tehakse seejärel turul kättesaadavaks või võetakse kasutusele, peetakse seda uueks tooteks. Kui muudatus tehakse väljaspool algse tootja kontrolli, peaks olema võimalik pidada isikut, kes tegi olulise muudatuse, muudetud toote tootjana vastutavaks, sest asjakohase liidu õiguse kohaselt vastutab see isik selle eest, et toode vastab ohutusnõuetele.

Põhjenduspunktis 39 on samuti märgitud, et kui olulise muudatuse teeb algne tootja või see tehakse tema kontrolli all ja kui sellise muudatuse tulemusel tekib tootel puudus, ei tohiks tootjal olla võimalik vastutust vältida, väites, et puudus tekkis pärast toote turule laskmist või kasutuselevõttu. Olulise muudatuse teinud ettevõtja, kes ei ole algne tootja, tuleks aga

vastutusest vabastada, kui ettevõtja suudab tõendada, et kahju on seotud toote osaga, mida muudatus ei mõjutanud. Vastutust ei kohaldata ettevõtjate suhtes, kes teevad parandusi või muid toiminguid, millega ei kaasne olulisi muudatusi.

Kuna tooteid saab muuta ka tarkvara muutmise, sealhulgas versioonitäiendite abil, tuleks tarkvarauuenduste või tarkvara versioonitäiendite abil tehtavate muudatuste suhtes kohaldada samu põhimõtteid, mida kohaldatakse muul viisil tehtud muudatuste suhtes. Kui oluline muudatus tehakse tarkvarauuenduste või tarkvara versioonitäiendite abil või tehisintellektisüsteemi pideva õppimise tõttu, tuleks oluliselt muudetud toode lugeda turul kättesaadavaks või kasutusele võetuks kõnealuse muudatuse tegeliku tegemise ajal (vt uue direktiivi põhjenduspunkt 40).

Turule laskmise mõiste on avatud uue direktiivi art 4 p-s 8, mille kohaselt on turule laskmine toote esmakordne Euroopa Liidu turul kättesaadavaks tegemine. Analoogselt on see mõiste avatud ka toote nõuetele vastavuse seaduse § 4 lg 1 p-s 10 (toote esmakordne kättesaadavaks tegemine Euroopa Liidu turul. Seega ei ole ka turule laskmise mõistet § 1062¹ defineerida. Turule laskmise mõiste on asjakohane nii tootja kui ka importija vastutuse seisukohalt. Turule laskmine on toote **esmakordne** EL turul kättesaadavaks tegemine. Seega, toodet saab teha turul kättesaadavaks ka siis, kui see on juba turule lastud.

Lõige 5. VÕS § 1062¹ lg 5 järgi on kasutusele võtmine toote esmakordne, tasu eest või tasuta kasutamine Euroopa Liidus majandus- või kutsetegevuse raames olukorras, kus toodet ei ole enne esmakordset kasutamist turule lastud. Mõiste põhineb uue direktiivi art 4 p-l 9. Kasutusele võtmine on asjakohane olukorras, kus toodet ei ole turule lastud. Tasuta võidakse tooteid tarnida nt sponsorkampaania raames. Enne nende esmakordset turule laskmist võidakse toode kasutusele võtta nt liftide, masinate või meditsiiniseadmete puhul (vt uue direktiivi põhjenduspunkt 26). Nii võib see olla ka nt juhul, kui tootja on tootnud toote oma tarbeks teatud teenuse osutamiseks.

Lõige 6. Eelnõu lõige 6 laiendab vastutavate ettevõtjate ringi, sätestades, et kui toote või selle osa tootja ei asu Euroopa Liidus, loetakse vastutavaks ettevõtjaks puudusega toote või selle osa importija või tootja volitatud esindaja.

Sättest tuleneb, et importija või tootja volitatud esindaja vastutuse küsimus tõusetub juhul, kui toote või selle osa tootja ei asu Euroopa Liidus. Regulatsiooni eesmärk on, et tarbijal oleks võimalik esitada oma kahju hüvitamise nõue ettevõtja vastu, kes asub Euroopa Liidus.

Toote importija on uue direktiivi art 4 p 12 kohaselt füüsiline või juriidiline isik, kes toob Euroopa Liidu turule kolmandast riigist pärit toote. Samamoodi sätestab toote nõuetele vastavuse seaduse § 4 lg 1 p 1, et importija on Euroopa Liidus asuv isik, kes laseb toote kolmandast riigist liidu turule. Seega ei ole tarvis importija mõistet §-s 1062¹ eraldi avada. Toote importija vastutus on kaetud ka VÕS kehtiva redaktsiooni § 1062 lg 1 p-s 3.

Tootja volitatud esindaja mõiste on avatud uue direktiivi art 4 p-s 11. Selle kohaselt on tootja volitatud esindaja Euroopa Liidus asuv füüsiline või juriidiline isik, kes on saanud tootjalt kirjaliku volituse täita tootja nimel konkreetseid ülesandeid. Toote nõuetele vastavuse seaduse

§ 4 lg 1 p 14 sätestab analoogselt: volitatud esindaja on Euroopa Liidus asuv isik, kes on saanud tootjalt kirjaliku volituse tegutseda tema nimel kindlaksmääratud ülesannetes. Seega ei ole tarvis ka volitatud esindaja mõistet §-s 1062¹ eraldi avada.

Toote volitatud esindaja vastutus VÕS kehtiva redaktsiooniga kaetud ei ole. Tootja volitatud esindaja võib olla seega isik, kes on määratud täitma kindlaksmääratud ülesandeid EL õigusaktide, näiteks tooteohutust ja turujärelevalvet käsitlevate õigusaktide alusel.

Lõige 7. Eelnõu lg 7 sätestab, et kui importija või volitatud esindaja ei asu Euroopa Liidus, on vastutavaks ettevõtjaks tellimuse täitmise teenuse osutaja. Tellimuse täitmise teenuse osutaja on füüsiline või juriidiline isik, kes pakub oma majandus- või kutsetegevuse raames vähemalt kahte järgmist teenust: toote ladustamine, pakendamine, adresseerimine ja saatmine, ilma et see toode talle kuuluks. Tellimuse täitmise teenuse osutajaks ei loeta isikut, kes osutab postiteenuseid või kaubaveoteenuseid.

Tellimise täitmise teenuse osutaja vastutus VÕS kehtiva redaktsiooniga kaetud ei ole. Tellimuse täitmise teenuse osutaja definitsioon põhineb uue direktiivi art 4 p-l 13. Nimetatud punkti järgi ei loeta isikut tellimuse täitmise teenuse osutajaks, kui ta osutab Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 97/67/EÜ artikli 2 punktis 1 määratletud postiteenuseid, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2018/644 artikli 2 punktis 2 määratletud postipakkide kättetoimetamise teenuseid ning kõiki muid postiteenuseid või kaubaveoteenuseid. Eeltoodust tulenevalt on tellimuse täitmise teenuse osutaja isik, kes teeb midagi enam kui üksnes postiteenuse või veoteenuse osutamine.

Direktiivi 97/67/EÜ art 2 p1 kohaselt on postiteenused postisaadetiste kogumine, sorteerimine, transportimine ja kättetoimetamine. Määruse 2018/644 art 2 p 2 kohaselt on postipakkide kättetoimetamise teenused sellised teenused, mis hõlmavad postipakkide kogumist, sorteerimist, transporti ja jaotamist.

Postiseaduse § 2 lg 1 sätestab, et postiteenus on adresseeritud postisaadetise edastamine majandustegevusena. Lg 2 kohaselt on edastamine protsess, mis hõlmab postisaadetiste kogumist, sorteerimist, vedu ja saajale kättetoimetamist. Seega on postiteenuse mõiste avatud analoogselt ülalviidatud EL õigusaktides märgitule. Sel põhjusel on võimalik lõike 7 kolmandas lauses piirduda viitega postiteenustele ja mitte teha viiteid vastavatele EL õigusaktidele, samuti mitte avada nende sisu.

VÕS 774 lg 1 kohaselt kohustub kaubaveolepinguga üks isik (vedaja) teise isiku (saatja) ees vedama vallasasja (veos) sihtkohta ning andma selle üle kolmandale isikule (saajale). Saatja kohustub selle eest maksma vedajale tasu (veotasu).

Uue direktiivi põhjenduspunktist 37 tuleneb, et tarneahelasse kuuluvad mõnikord ettevõtjad, kelle uudne vorm tähendab seda, et nad ei sobi kehtiva õigusraamistiku kohaselt hästi tavapärasesse tarneahelasse. Nii on see eelkõige tellimuste täitmise teenuse osutajate puhul, kes täidavad samu ülesandeid nagu importijad, kuid kes ei pruugi alati vastata tavapärasele importija määratlusele Euroopa Liidu õiguses. Tellimuste täitmise teenuse osutajatel on ettevõtjana üha olulisem roll, kuna nad võimaldavad ja hõlbustavad kolmandast riigist pärit toodete pääsu liidu turule. See tähtsuse muutus kajastub juba tooteohutuse ja turujärelevalve raamistikus, eelkõige Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrustes (EL) 2019/1020 ja (EL) 2023/988. Seepärast peaks olema võimalik tellimuste täitmise teenuse osutajat vastutusele

võtta, kuid arvestades tema rolli teisejärgulisust, peaks ta vastutama ainult juhul, kui ükski importija ega volitatud esindaja ei asu liidus.

Lõige 8. Eelnõu § 1062¹ lõige 8 laiendab veelgi vastutavate ettevõtjate ringi, sätestades, et kui käesoleva paragrahvi lõigetes 1 ja 3 või lõigetes 6-7 nimetatud Euroopa Liidus asuvat ettevõtjat ei ole võimalik kindlaks teha, vastutab puudusega tootest põhjustatud kahju eest levitaja, kui: 1) kannatanu taotleb, et levitaja annaks teavet käesoleva paragrahvi lõigetes 1 ja 3 või lõigetes 6-7 nimetatud ettevõtja või isiku kohta, kes talle toote tarnis, ja 2) levitaja ei anna vastavat teavet ühe kuu jooksul pärast vastava taotluse saamist.

Seega laiendab lg 8 vastutuse puudusega toote eest ka selle levitajale. Levitaja vastutus on eelnevalt käsitletud vastutuse subjektide suhtes siiski sekundaarne ja tingimuslik. Lg-st 8 tuleneb, et kui Euroopa Liidus asuvat ettevõtjat (tootjat, sh toote olulist muutjat, toote osa tootjat, importijat, volitatud esindajat, tellimuse täitmise teenuse osutajat) ei ole võimalik kindlaks teha, vastutab puudusega tootega põhjustatud kahju eest iga levitaja, kui kannatanu taotleb, et levitaja annaks talle teavet vastava Euroopa Liidus asuva ettevõtja või isiku, kes talle toote tarnis, kohta ja kui levitaja ühe kuu jooksul pärast vastava taotluse saamist seda teavet ei anna.

Levitaja mõiste on avatud uue direktiivi art 4 p-s 14, mille kohaselt on levitajaks tarneahelas osalev füüsiline või juriidiline isik, kes teeb toote turul kättesaadavaks, välja arvatud selle toote tootja või importija. Uue direktiivi eestikeelses versioonis on kasutatud mõistet "turustaja". Levitaja mõiste on avatud ka toote nõuetele vastavuse seaduse § 4 lg 1 p-s 3. Selle kohaselt on levitaja turustusahelas osalev isik, kes teeb toote turul kättesaadavaks, välja arvatud tootja või importija. Seega pole tarvis ka levitaja mõistet VÕS § 1062¹ eraldi avalda.

Ka uue direktiivi põhjenduspunktis 37 on märgitud, et selleks et vastutus tulemuslikult suunata tootjale, importijale, volitatud esindajale või tellimuste täitmise teenuse osutajale, peaks levitajat olema võimalik vastutusele võtta üksnes juhul, kui ta ei suuda viivitamata tuvastada liidus asuvat asjaomast ettevõtjat.

Seega sõltub levitaja vastutus esmalt sellest, kas VÕS § 1062¹ lg-tes 1 ja 3 või 6-7 nimetatud ettevõtjat on võimalik kindlaks teha. Seejärel aga sellest, kas tal õnnestub selgitada ühe kuu jooksul välja eelnimetatud vastutav ettevõtja ja anda see teave kannatanule. Kui levitaja vastutab, on tema vastutus solidaarne muude vastutavate ettevõtjatega. Sarnane regulatsioon sisaldub VÕS kehtiva redaktsiooni § 1062 lg-tes 2 ja 3.

Lõige 9. Uue direktiivi preambulas on märgitud, et internetimüük on pidevalt ja kindlalt suurenenud ning toonud kaasa uued ärimudelid ja turuosalised, näiteks digiplatvormid (põhjenduspunkt 38). Viimasena näebki VÕS § 1062¹ lg 9 ette võimaluse võtta puudusega tootega põhjustatud kahju eest vastutusele ka digiplatvormi pakkuja. Sättest tuleneb, et levitaja vastutuse kohta lg-s 8 sätestatud kohaldatakse digiplatvormi pakkuja suhtes, kes ei ole toote eest vastutav ettevõtja, kuid kes võimaldab tarbijal sõlmida kauplejaga toote suhtes sidevahendi abil lepingu, kui keskmine tarbija võis aru saada nii, et toodet pakub digiplatvorm

ise või tema alluvuses või kontrolli all olev isik. Kui digiplatvorm vastutab, on ka tema vastutus solidaarne teiste vastutavate ettevõtjatega. Digiplatvormi pakkuja vastutuse esmaseks eelduseks on see, et keskmine tarbija võis aru saada nii, et toodet pakub digiplatvorm ise või tema alluvuses või kontrolli all olev isik. See eeldus tuleneb omakorda määruse (EL) 2022/2065 art 6 lg-st 3. Täpsemalt tuleneb määruse art 6 lg-st 3, et lõikes 1 sätestatud vastutusest vabastamist ei kohaldata sellise digiplatvormi tarbijakaitseõigusest tuleneva vastutuse suhtes, mis võimaldab tarbijatel sõlmida kauplejatega lepinguid sidevahendi abil, kui selline digiplatvorm esitab konkreetse teabelemendi või võimaldab muul viisil asjaomase konkreetse tehingu vormistamist nii, et keskmine tarbija võiks arvata, et teavet või tehingu objektiks olevat toodet või teenust pakub kas digiplatvorm ise või tema alluvuses või kontrolli all tegutsev teenusesaaja.

Olgu täpsustatud, et uue direktiivi eestikeelne versioon kasutab mõistet “kaugleping”. Määruse 2022/2065 art 3 p 1 määratleb mõiste „sidevahendi abil sõlmitud leping“ kui direktiivi 2011/83/EL artikli 2 punktis 7 määratletud kauglepingut. Viidatud direktiivi art 2 p 7 aga on VÕS-i üle võetud mõistega "sidevahendi abil sõlmitud leping" (VÕS § 52). Seega lähtutakse ka eelnõus mõistest "sidevahendi abil sõlmitud leping".

Määruse 2022/2065 põhjenduspunktis 23 on toodud näide, et kui selline digiplatvormi pakkuja, mis võimaldab tarbijatel sõlmida kauplejatega lepinguid sidevahendi abil, määrab kindlaks kaupleja pakutavate kaupade või teenuste hinna, võib seda mõista nii, et kaupleja tegutseb selle digiplatvormi alluvuses või kontrolli all. Sama määruse põhjenduspunktist 24 tuleneb, et keskmine tarbija võib aru saada, et toodet pakub digiplatvorm või tema alluvuses või kontrolli all olev isik nt juhul, kui digiplatvorm ei esita selgelt kaupleja isikuandmeid või digiplatvorm esitab kaupleja isiku- või kontaktandmed alles pärast kaupleja ja tarbija vahelise lepingu sõlmimist või kui ta turustab toodet või teenust oma nime all, mitte seda kaupa tarniva või teenust osutava kaupleja nimel. Sellega seoses tuleks objektiivselt ja kõigile asjakohastele asjaoludele tuginedes kindlaks teha, kas esitusviis võiks keskmise tarbija uskuma panna, et kõnealust toodet pakub digiplatvorm ise või selle alluvuses või kontrolli all tegutsev kaupleja.

Digiplatvormi pakkujal on võimalik vastutusest vabaneda samal viisil nagu levitajal: nimelt on tema vastutuse eelduseks, et Euroopa Liidus asuvat VÕS § 1062¹ lg-tes 1 ja 3 või 6-7 nimetatud isikut ei ole võimalik kindlaks teha. Lisaks on vastutuse eelduseks see, et kannatanu taotleb, et digiplatvormi pakkuja annaks talle teavet vastava Euroopa Liidus asuva ettevõtja või isiku, kes talle toote tarnis, kohta ja kui digiplatvormi pakkuja ei suuda ühe kuu jooksul pärast vastava taotluse saamist seda teavet anda. Ka uue direktiivi põhjenduspunktist 38 tuleneb, et digiplatvorm peaks vastutama üksnes siis, kui ta esitleb toodet või võimaldab muul moel teha konkreetse tehingu viisil, mis paneks keskmise tarbija uskuma, et toodet pakub kas digiplatvorm ise või tema alluvuses või kontrolli all tegutsev kaupleja, ja üksnes juhul, kui digiplatvorm ei suuda viivitamata tuvastada liidus asuvat asjaomast ettevõtjat.

Kui digiplatvorm on puudusega toote tootja, importija, volitatud esindaja, tellimuste täitmise teenuse osutaja või turustaja, kehtib talle sama vastutus kui vastavale ettevõtjale.

Digiplatvormi pakkuja mõiste on toodud uue direktiivi art 4 p-s 16, mille kohaselt on digiplatvormi pakkuja määruse (EL) 2022/2065 artikli 3 punktis i määratletud digiplatvorm. Eelnõu teksti koormamise vältimiseks on ka lõikes 9 tehtud viide vastava määruse artikli 3 punktile i. Selle punkt kohaselt on digiplatvorm teabe talletamise teenus, mille käigus teenusesaaja taotlusel talletatakse ja levitatakse üldsusele teavet, välja arvatud juhul, kui mainitud tegevus on üksnes mõne teise teenuse vähetähtis kõrvalomadus või põhiteenuse vähetähtis funktsioon, mida ei saa objektiivsetel ja tehnilistel põhjustel kasutada kõnealust teist teenust kasutamata, ning kui selle omaduse või funktsiooni teise teenusesse integreerimise eesmärk ei ole käesoleva määruse kohaldamisest kõrvale hoida.

§ 1063. (Toode)

VÕS § 1063 lg-t 1 on täiendatud, lisatud on lg 1¹, 1², 1³, 1⁴. Samuti on oluliselt täiendatud lg-t 2. Lõige 3 jääb muutmata. Regulatsioon põhineb eelkõige uue direktiivi artiklil 7 ja artiklis 4 esitatud definitsioonidel.

Lõige 1. VÕS § 1063 lg 1 annab toote mõiste. See põhineb uue direktiivi art 4 punktil 1. Vastavalt on seega täiendatud ka VÕS-i kehtiva redaktsiooni § 1063 lg-t 1. Sätte kohaselt loetakse käesoleva jao tähenduses tooteks iga vallasasja, isegi kui see on osaks teisest vallasasjast või on saanud kinnisasja osaks, samuti elektrit, tarkvara, toorainet ja käesoleva paragrahvi lõikes 1⁴ sätestatud digitaalseid tootmisfaile. Tooraineks võib olla ka nt gaas, vesi. Võrreldes kehtiva redaktsiooniga on olulisim täiendus see, et toote mõiste alla on lisatud ka digitaalsed tootmisfailid. Olgu lisatud, et vanas direktiivis ei olnud tooteks tarkvara, kuid uues direktiivis on. VÕS-i kehtivas redaktsioonis on „arvutitarkvara“ toote mõistega siiski juba hõlmatud. Uue direktiivi põhjenduspunktis 6 on märgitud, et selleks et liidu tootevastutuse kord oleks kõikehõlmav, tuleks mittesüülist vastutust puudusega toodete eest kohaldada kõigi vallasasjade, sealhulgas tarkvara suhtes ning seda ka juhul, kui need on integreeritud muudesse vallasasjadesse või paigaldatud kinnisasjadesse.

Põhjenduspunktis 13 on selgitatud, et digiajastul võib toode olla materiaalne või immateriaalne. Tarkvara, nagu operatsioonisüsteemid, püsivara, arvutiprogrammid, rakendused või tehisintellektisüsteemid, pakutakse turul üha enam ja sellel on tooteohutuse seisukohast aina olulisem roll. Tarkvara saab turule lasta eraldiseisva tootena või selle võib hiljem komponendina integreerida muudesse toodetesse ning kasutamise käigus võib see tekitada kahju. Tarkvara on toode, olenemata selle tarnimise või kasutamise viisist ning seega olenemata sellest, kas tarkvara salvestatakse seadmesse, sellele pääseb juurde sidevõrgu või pilvetechnoloogia abil või seda pakutakse tarkvara kui teenuse mudeli abil. Teavet ei käsitata tootena, mistõttu ei tohiks tootevastutuse norme kohaldada digifailide, näiteks meediafailide või e-raamatute sisu või pelgalt tarkvara lähtekoodi suhtes. Tarkvara arendajat või tootjat, sealhulgas tehisintellektisüsteemi pakkujat Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2024/1689 tähenduses, tuleks käsitada tootjana.

Lõige 1¹. Nimetatud lõikes on tehtud erisus tarkvara kui toote osas. Nimelt sätestab § 1063 lg 1¹, et tooteks ei loeta vaba ja avatud lähtekoodiga tarkvara, mida arendatakse või tarnitakse väljaspool majandus- või kutsetegevust. Säte põhineb uue direktiivi art 2 lõikel 2. Vaba ja

avatud lähtekoodiga tarkvara on selline tarkvara, mille lähtekoodi jagatakse avalikult ning millele kasutajad vabalt juurde pääsevad ning mida nad saavad vabalt kasutada, muuta ja edasi jagada. Üheks selliseks avatud lähtekoodiga tarkvaraks on nt Linux.

Uue direktiivi põhjenduspunktis 14 on selgitatud, et selline tarkvara võib aidata kaasa teadusuuringutele ja innovatsioonile turul. Selline tarkvara on litsentseeritud nii, et see võimaldab kõigil seda tarkvara käitada, kopeerida, levitada, uurida, muuta ja täiustada. Selleks et mitte takistada innovatsiooni ega teadusuuringuid, ei tohiks käesolevat direktiivi kohaldada sellise vaba ja avatud lähtekoodiga tarkvara suhtes, mis on arendatud või tarnitud väljaspool äritegevust, kuna nende määratlusest tulenevalt ei lasta selliselt arendatud või tarnitud tooteid turule. Sellise tarkvara arendamist või arendamisele kaasaitamist ei tohiks käsitada turul kättesaadavaks tegemisena. Sellise tarkvara tasuta tarnimist ei tohiks põhimõtteliselt käsitada ettevõtlusega seotud tarnimisena. Kui aga tarkvara tarnitakse tasu eest või isikuandmete eest, mida kasutatakse muul viisil kui üksnes tarkvara turvalisuse, ühilduvuse või koostalitlusvõime parandamiseks, ning seetõttu tarnitakse tarkvara äritegevuse käigus, tuleks kohaldada käesolevat direktiivi.

Juhul, kui tootja integreerib väljaspool majandus- või kutsetegevust tarnitava tasuta ja avatud lähtekoodiga tarkvara oma tootesse komponendina ja selline tarkvara lastakse sellest tulenevalt turule, peaks olema võimalik pidada kahju eest, mille on põhjustanud sellise tarkvara puudused, vastutavaks seda tootjat, mitte tarkvara tootjat, sest tarkvara tootja ei ole täitnud toote või komponendi turule laskmise tingimusi (vt põhjenduspunkt 15).

Lõige 1². VÕS § 1063 lg 1² avab toote osa mõiste. Sätte kohaselt on toote osa iga kehaline või mittekehaline ese, tooraine või seotud teenus, mis on tootesse integreeritud või tootega ühendatud. Säte põhineb uue direktiivi art 4 punktil 4. Uue direktiivi ingliskeelses versioonis kasutatakse toote osa puhul mõistet „component“, mis on tõlgitud „komponendiks“ ka eestikeelses versioonis. VÕS-i kehtiv redaktsioon eraldi toote osa mõistet ei sisalda. Toote osaks on ka seotud teenus, mille mõiste on avatud järgnevas lõikes.

Lõige 1³. Seotud teenuse mõiste põhineb uue direktiivi art 4 punktil 3. VÕS-i kehtivas redaktsioonis sellist mõistet ei kasutata. Seotud teenuseks on digitaalne teenus, mis on tootesse integreeritud või tootesse ühendatud nii, et selle puudumine takistaks tootel täita üht või mitut funktsiooni. Seotud teenuse hõlmamine toote osa mõistega on tingitud asjaolust, et digiteenuste integreerimine tootesse selliselt, et teenuse puudumine takistaks tootel täita üht oma funktsiooni, on muutunud üha tavalisemaks.

Olgu rõhutatud, et kuigi tootevastutust ei kohaldata teenuste kui selliste suhtes, on vaja laiendada mittesüülist vastutust tootesse integreeritud või tootega ühendatud digiteenustele, kuna need on toote ohutuse jaoks sama olulised kui füüsilised või digitaalsed komponendid. Uue direktiivi põhjenduspunktis 17 on märgitud, et selliseid seotud teenuseid tuleks käsitada tootesse integreeritud või tootega ühendatud komponentidena, kui need on selle toote tootja kontrolli all (vt ka eelnõu § 1062 lg 2). Seotud teenuste hulka kuuluvad näiteks pidev liiklusandmete edastamine navigatsioonisüsteemis; terviseseireteenus, mis põhineb füüsilise toote anduritel, mis jälgivad kasutaja kehalist aktiivsust või tervisenäitajaid; temperatuuri

reguleerimise teenus, mis jälgib ja reguleerib nutikülmiku temperatuuri, või häältuvastusteenus, mis võimaldab juhtida üht või mitut toodet häälkäskluste abil. Internetiühenduse teenuseid ei tohiks käsitada seotud teenustena, sest neid ei saa pidada tootja kontrolli all oleva toote osaks ning oleks põhjendamatu panna tootjaid vastutama internetiühenduse teenuste puudustest põhjustatud kahju eest. Sellest hoolimata võib puudusega tooteks lugeda toodet, mis tugineb internetiühenduse teenustele ega taga ühenduse katkemise korral ohutust.

Seotud teenuseid (ja muid komponente), sealhulgas tarkvarauuendusi ja tarkvara versioonitäiendeid, tuleks käsitada tootja kontrolli all olevatena, kui need on integreeritud tootesse või on tootega ühendatud või kui tootja tarnib neid, või kui tootja on andnud kolmandale isikule loa või nõusoleku nende integreerimiseks, ühendamiseks või tarnimiseks. Näiteks kui nutikoduseadme tootja annab kolmandale isikule nõusoleku tarnida tootja seadme jaoks tarkvarauuendusi või kui tootja esitleb seotud teenust või komponenti toote osana, isegi kui seda tarnib kolmas isik. Üksnes asjaolu, et tootja näeb ette tehnilise võimaluse integreerimiseks või ühendamiseks, soovib teatavaid kaubamärke või ei keela võimalike seotud teenuste või komponentide kasutamist, ei tohiks käsitada kui tootja nõusolekut integreerimise või ühendamise (vt uue direktiivi põhjenduspunkt 18).

Lõige 14. Lisaks on VÕS § 1063 lg-s 1⁴ avatud ka digitaalse tootmisfaili mõiste. Selleks on vallasasja digiversioon või digimall, mis sisaldab vallasasja tootmiseks vajalikku funktsionaalset teavet, võimaldades masinate või tööriistade automaatset juhtimist. Mõiste põhineb uue direktiivi art 4 punktil 2. Kehtivas VÕS-s vastavat mõistet ei ole.

Uue direktiivi põhjenduspunktis 16 on selgitatud, et digifailid kui sellised ei ole tooted, küll aga tuleks digitaalseid tootmisfaile, mis sisaldavad funktsionaalset teavet, mis on vajalik materiaalse eseme tootmiseks, võimaldades automaatset kontrolli selliste masinate või tööriistade üle nagu puurid, treipingid, freespingid ja 3D-printerid, käsitada toodetena, et tagada füüsiliste isikute kaitse juhtudel, kui sellised failid on defektsed. Näiteks kui kahju põhjustanud kauba 3D-printimiseks on kasutatud puudusega raalprojekteerimisfaili, peaks sellega käesoleva direktiivi alusel kaasnema vastutus, kui sellist faili arendatakse või tarnitakse äritegevuse käigus.

Lõige 2. VÕS § 1063 lg 2 sätestab toote puuduse hindamise üle otsustamisel arvesse võetavad asjaolud. Regulatsioon põhineb uue direktiivi artiklil 7. Ka VÕS kehtivas redaktsiooni on sätestatud toote puuduse hindamise kriteeriumid, kuid eelnõus on neid vastavalt uuele direktiivile oluliselt täiendatud. Lõike 2 esimene lause sätestab esmalt, et toode on puudusega, kui see ei ole ohutu määral, mida isik on õigustatud ootama, või mis on Euroopa Liidu või Eesti õiguse kohaselt nõutav. Seega ei tuleks lähtuda üksnes toote kasutuskõlblikkusest. Uue direktiivi põhjenduspunktis 30 on selgitatud, et toote puuduste hindamine peaks hõlmama sellise ohutuse objektiivset analüüsi, mida üldsusel on õigus eeldada, ega tohiks viidata ohutusele, mida igal konkreetsel isikul on õigus eeldada. Mõne tootega, nagu eluvõimelisust toetavad meditsiiniseadmed, kaasneb eriti suur oht inimestele kahju tekitada ja seetõttu on nendega seotud eriti suured ohutusalsed ootused. Selliste ootuste arvessevõtmiseks peaks kohtul olema võimalik pidada toodet puudusega tooteks ilma selle tegelikku puudust kindlaks

määramata, kui see kuulub samasse tootmisseeriasse kui toode, mille puhul on juba tõendatud, et see on puudusega.

Lõike 2 teine lause esitab seejärel loetelu asjaoludest, mida tuleb toote puuduse hindamisel eelkõige arvestada. Toote puuduse hindamisel tuleb arvestada eelkõige:

1) toote avalikkusele esitlemise viisi ja selle omadusi, sealhulgas märgistust, disaini, tehnilisi omadusi, koostist ja pakendit ning kooste-, paigaldus-, kasutus- ja hooldusjuhendit. Olgu lisatud, et tootega kaasasolevaid hoiatusi või muud teavet ei saa pidada piisavaks, et muuta muul viisil ohtlik toode ohutuks, kuna toote puuduste kindlaksmääramisel tuleks lähtuda sellise ohutuse puudumisest, mida üldsusel on õigus eeldada. Seetõttu ei saa vastutust vältida lihtsalt toote iga mõeldava kõrvalmõju loetlemisega (vt põhjenduspunkt 31);

2) toote kasutusviisi, mida kannatanu võis mõistlikult eeldada. See säte jääb muutmata. Uue direktiivi põhjenduspunktis 31 on selgitatud, et toote puuduse kindlaksmääramisel hõlmab mõistlikult eeldatav kasutamine ka väärkasutust, mis asjaolusid arvestades ei ole põhjendamatult, näiteks masina kasutaja eeldatav käitumine keskendumisvõime puudumise tõttu või teatavate kasutajarühmade, näiteks laste, eeldatav käitumine;

3) sellise toote turule laskmise või kasutusele võtmise aega. Kui tootja säilitab pärast seda toote üle kontrolli, arvestatakse aega, millest alates toode ei ole enam tootja kontrolli all;

4) mõju, mida pärast turule laskmist või kasutusele võtmist avaldab tootele õpivõime või võime omandada uusi funktsioone. Toote tarkvara ja selle aluseks olevad algoritmid peavad olema välja töötatud nii, et toode ei muutuks ohtlikuks pärast selle turule laskmist või kasutusele võtmist. Kui tootja toodab toote, mis võib ootamatult käituma hakata, tuleb tootjal sellise toote eest ka vastutada;

5) mõistlikult eeldatavat mõju, mida tootele avaldavad muud tooted, mille puhul võib eeldada, et neid kasutatakse koos vastava tootega, sealhulgas ühendamise teel. Selline vastastikune mõju võib ilmneda nt nutikodusüsteemis;

6) asjakohaseid tooteohutusnõudeid, sealhulgas küberturvalisuse nõudeid;

7) pädeva asutuse või paragrahvis 1062¹ nimetatud ettevõtja otsust toode tagasi nõuda või muud tooteohutusosalast sekkumist. Selline sekkumine ei tähenda veel tingimata seda, et toode on puudusega;

8) selle kasutajarühma, kellele toode on mõeldud, vajadusi;

9) toote puhul, mille eesmärk on kahju ennetamine, asjaolu, et toode ei täida seda eesmärki. See võib olla asjakohane nt suitsu- või vinguandurite või muude alarmsüsteemide puhul.

VÕS § 1063 lg 3 jääb muutmata. Säte põhineb uue direktiivi art 7 lõikel 3. Direktiivi põhjenduspunktis 35 on selgitatud, et tarbijate valikuvõimaluste suurendamise huvides ning innovatsiooni, teadusuuringute ja uuele tehnoloogiale hõlpsa juurdepääsu soodustamiseks ei tohiks järeldada, et toode on puudusega ainult seetõttu, et turul on või turule lastakse hiljem

parem toode. Samuti ei tohiks ainuüksi tooteuuenduste või versioonitäiendite pakkumisest järeldada, et toote varasem versioon on puudusega.

§ 1064. (Vastutusest vabanemine)

VÕS § 1064 sätteid on vastavalt uuele direktiivile muudetud. Esmalt on eemaldatud paragrahvi pealkirjast sõna „tootja“, kuna vastutusest vabanemise sätteid puudutavad ka teisi ettevõtjaid, kes võivad puudusega tootega põhjustatud kahju eest vastutada. Lg 1 punkte on muudetud osaliselt, et need vastaksid direktiivile. Nt ei vasta uuele direktiivile kehtiva redaktsiooni § 1064 lg 1 p 3, mis näeb tootja vastutuse alusena ette selle, et ta ei valmistanud toodet müügiks ega muul viisil turustamiseks ega valmistanud ega turustanud seda oma majandus- või kutsetegevuses. Uue direktiivi alusel võib tootja vastutada ka oma tarbeks toodetud toote puuduse eest. Vastavalt uuele direktiivile on muudetud ka lg-t 2. Lisatud on lõige 2¹ ja lõige 2². Kehtiva redaktsiooni lg 3 jääb muutmata. Lisatud on lõige 4. Regulatsioon põhineb uue direktiivi artiklil 11.

Uue direktiivi põhjenduspunktis 49 on selgitatud, et riski õiglase jaotamise huvides tuleks ettevõtja vastutusest vabastada, kui ta suudab tõendada teatavate süüd välistavate asjaolude olemasolu. Nt ei peaks ettevõtja vastutama kui ta suudab tõendada, et toote puuduse tegelik põhjus oli kohustuslike nõuete järgimine.

Lõige 1. Kõnealune lõige näeb viies punktis ette alused, mille esinemise puhul ettevõtja vastutusest vabaneb. Lõige 1 põhineb uue direktiivi art 11 lg 1 punktidel a-e. See sätestab, et ettevõtja ei vastuta tootest tuleneva kahju eest, kui ta tõendab, et:

1) ta ei ole toote tootja või importijana toodet turule lasknud või kasutusele võtnud. Sättega on täpsustatud kehtiva § 1064 lg 1 p-i 1. Turule laskmise või kasutusele võtmise hetk on tavaliselt hetk, mil toode ei ole enam tootja kontrolli all;

1¹) ta ei ole toote levitajana teinud toodet turul kättesaadavaks. Selle punkti näol on tegu eraldi vastutusest vabanemise alusega toote levitaja jaoks. Toode ei ole levitaja kontrolli all ajast, mil ta toote turul kättesaadavaks teeb;

2) on tõenäoline, et tootja poolt toote turule laskmise või kasutusele võtmise ajal või levitaja poolt toote turul kättesaadavaks tegemise ajal ei olnud tootel kahju põhjustanud puudust või et see puudus tekkis hiljem. Sellel sättel on kattuvus kehtiva § 1064 lg 1 p-ga 2. Arvestada tuleb siiski ka eelnõu § 1064 lg-s 4 sätestatud piirangutega selle kohta, millal kõnealust punkti kohaldada saab;

VÕS § 1064 lg 1 p 3 tunnistatakse ülaltoodud põhjustel kehtetuks.

4) puudus on tingitud sellest, et toode vastas turule laskmise ajal kehtinud kohustuslikele nõuetele. See säte jääb muutmata;

5) toote turule laskmise või kasutusele võtmise ajal või ajal, mil toode oli tootja kontrolli all, ei saanud puudust tollaste teaduslike ja tehniliste teadmiste taseme järgi avastada. Punkti sõnastust on täpsustatud vastavalt uuele direktiivile. Uue direktiivi põhjenduspunktis 52 on

selgitatud, et riski õiglase jaotamise huvides tuleks ettevõtja vastutusest vabastada, kui ta tõendab, et teaduslike ja tehniliste teadmiste tase, mille kindlaksmääramisel on viidatud kõige kõrgemale kättesaadavate objektiivsete teadmiste tasemele ja mitte kõnealuse ettevõtja tegelikele teadmistele, kui toode oli tootja kontrolli all, oli selline, et puuduse olemasolu ei olnud võimalik avastada.

Lõige 2. Lõige 2 näeb ette eraldi vastutusest vabanemise aluse toote osa tootjale. Säte muudab osaliselt kehtiva redaktsiooni lg-t 2 ja põhineb uue direktiivi art 11 lg 1 p-l f. Säte näeb ette, et toote osa tootja ei vastuta kahju eest, kui ta tõendab, et toote puudus on tingitud toote, millesse toote osa on integreeritud, konstruktsioonist või toote tootja antud juhiseist.

Lõige 2¹. Lõige 2¹ näeb ette eraldi vastutusest vabanemise aluse toote muutja jaoks. Säte põhineb uue direktiivi art 11 lg 1 p-l g. Sarnast vabanemise alust kehtivas redaktsioonis ei ole. Säte näeb ette, et isik, kes muudab oluliselt toodet, ei vastuta kahju eest, kui ta tõendab, et kahju põhjustanud puudus on seotud toote sellise osaga, mida muutmine ei mõjutanud.

Lõige 2². Lõige 2² näeb ette piirangud § 1064 lg 1 p 2 kohaldamisele. Selle kohaselt ei kohaldata nimetatud vastutusest vabanemise alust, kui toote puuduse põhjuseks on tootja kontrolli all olev järgnev asjaolu: 1) seotud teenus; 2) tarkvara, sealhulgas tarkvarauuendus või tarkvara versioonitäiend; 3) toote ohutuse tagamiseks vajaliku tarkvarauuenduse või versioonitäiendi puudumine; 4) toote oluline muudatus. Uue direktiivi põhjenduspunktis 50 on selgitatud, et kuna digitehnoloogia võimaldab tootjal teha kontrolli ka pärast toote turule laskmist või kasutusele võtmist, peaks tootja vastutama ka puuduste eest, mis tekivad pärast seda hetke tema kontrolli all oleva tarkvara või seotud teenuste tõttu, olgu tegemist kas versioonitäiendi või uuenduse või masinõppe algoritmiga. Sellist tarkvara või seotud teenuseid tuleks käsitada tootja kontrolli all olevatena, kui neid tarnib tootja või kui tootja annab tarnimiseks loa kolmandale isikule või nõustub sellega muul viisil. Näiteks kui nutiteleviisorit esitletakse videorakendust sisaldavana, kuid kasutaja peab pärast teleri ostmist rakenduse alla laadima mõnelt kolmanda isiku veebisaidilt, peaks teleri tootja koos videorakenduse tootjaga jääma vastutavaks videorakenduse puudustest põhjustatud kahju eest, isegi kui puudus tekkis alles pärast televiisori turule laskmist.

Lõike 2² p 3 kohaselt võib tootja vastutada, kui toote puuduse põhjuseks on toote ohutuse tagamiseks vajaliku tarkvarauuenduse või versioonitäiendi puudumine.

Uue direktiivi põhjenduspunkti 51 kohaselt vastutab tootja toote ohutuse eest kogu selle olelusringi jooksul, mistõttu ei tohiks tootjat vastutusest vabastada ka kahju korral, mille on põhjustanud puudusega toode, kui puudus tuleneb tootja suutmatusest tarnida turvauuendusi või versioonitäiendeid, mis on vajalikud toote nõrkade kohtade kõrvaldamiseks, et reageerida muutuvatele küberriskidele. Seda vastutust ei tohiks kohaldada, kui sellise tarkvara tarnimine või paigaldamine ei ole tootja kontrolli all, näiteks kui toote omanik ei paigalda toote ohutuse tagamiseks või säilitamiseks tarnitud uuendust või versioonitäiendit.

Lõige 3. Sättes on asendatud „tootja“ sõnaga „ettevõtja“, muus osas jääb § 1064 lg 3 kehtima. Säte põhineb uue direktiivi art 13 lg-1 1 ja see sätestab, et ettevõtja vastutust ei või vähendada, kui kahju tekkis nii toote puuduse kui kolmanda isiku käitumise tulemusena. Kõnealusel juhul

on ettevõtja ja kolmas isik kannatanu ees solidaarvõlgnikud. Selline olukord võib tekkida nt juhul, kui kolmas isik kasutab ära toote turvaauku. Tarbijakitse huvides ei tohiks sellisel juhul ettevõtja vastutust vähendada.

Lõige 4. Uue regulatsioonina täpsustab lg 4, et ettevõtja vastutust võib vähendada, kui kahju põhjustas nii toote puudus kui kannatanu süü või sellise isiku süü, kelle eest kannatanu vastutab. See võib tulla kõne alla nt juhul, kui kannatanu on hooletusest jätnud paigaldamata ettevõtja pakutud uuenduse või versioonitäiendi, mis oleks kahju vähendanud või ära hoidnud. Säte põhineb uue direktiivi art 13 lg-1 2. Iseenesest võimaldab samale järeldusele, nagu tuleneb kõnealuselt lõikest, jõuda üldjuhul ka VÕS § 139 lg 1. Siiski on VÕS § 139 oma kohaldamisalalt laiem, kuna võimaldab hüvitist vähendada ka kannatanu osa tõttu, mis ei väljendu tema süülises käitumises. Direktiivi art 13 lg 2 räägib aga kitsamalt justnimelt kannatanu süüst. Seega kujutab VÕS § 1064 lg 4 endast erinormi VÕS § 139 suhtes.

§ 1065. (Kannatanu tõendamiskohustus)

Regulatsioon põhineb uue direktiivi artiklil 10. VÕS senise redaktsiooni § 1065 tekst esitatakse eelnõu § 1065 lg-s 1. Lisaks on uues direktiivis kannatanu tõendamiskoormist märgatavalt kergendatud, sätestades reeglid, millal eeldatakse toote puudust (lg 2), millal põhjuslikku seost (lg 3) ja millal mõlemat (lg 4). Direktiivi põhjenduspunktis 46 on selgitatud, et hageja tõendamiskohustuse vähendamiseks kasutatakse tavaliselt ümberlükatavaid eeldusi ja need võimaldavad kohtul tugineda puuduse või põhjusliku seose olemasolu näitamisel mõnele muule tõendatud asjaolule, säilitades samal ajal kostja õigused. Tavapärane tõendamiskoormis võib siiski kahjustada kannatanu õigust hüvitisele.

Lõige 2. Eelnõu § 1065 lg 2 põhineb uue direktiivi art 10 lg-1 2 ja see näeb ette, et toote puudust eeldatakse, kui: 1) ettevõtja ei esita tõendeid vastavalt § 1065¹ lõikes 1 sätestatule; 2) kannatanu esitab asjaolud, mille põhjal võib eeldada, et toode ei vasta Euroopa Liidu või Eesti tooteohutusnõuetele, mille eesmärk on kaitsta kannatanut kahju eest, või 3) kannatanu esitab asjaolud, mille põhjal võib eeldada, et kahju põhjustas toote ilme rike mõistlikult eeldatava kasutamise ajal või tavatingimustes.

Seega eeldatakse esmalt toote puudust siis, kui ettevõtja rikub kohustusi, mis tulenevad talle §-st 1065¹ (eelkõige lõigetest 1 ja 5), ja mis puudutavad tema valduses olevate asjakohaste tõendite esitamist. Selline eeldus peaks motiveerima ettevõtjaid vastavaid tõendeid esitama. Teiseks eeldatakse toote puudust siis, kui kannatanu näitab, et toode ei vasta Euroopa Liidu või Eesti tooteohutusnõuetele, mille eesmärk on kaitsta kannatanut kahju eest. See eeldus peaks tugevdama seost tooteohutusnormide ja vastutust kehtestavate normide vahel. Kolmandaks eeldatakse toote puudust juhul, kui kahju põhjustas toote ilmne rike selle mõistlikult eeldatava kasutamise ajal või tavatingimustes. Direktiivi põhjenduspunktis 46 on toodud selle kohta näide, kus klaaspudel mõistlikult eeldatava kasutamise ajal lõhkeb. Tarbetult koormav on nõuda hagejalt puuduse tõendamist, kui kahju tekkimise asjaolud on sellised, et toote puuduse olemasolu on vaieldamatu. Mõistlikult eeldatav kasutamine hõlmab kasutusotstarvet, milleks toode on tootja või selle turule lasknud ettevõtja esitatud teabe kohaselt ette nähtud, toote disainile ja konstruktsioonile vastavat tavapärast kasutust ning mõistlikult prognoositavat

kasutamist, kui selline kasutamine võib tuleneda inimeste õiguspärasest ja kergesti prognoositavast käitumisest.

Lõige 3. Eelnõu lõige 3 põhineb uue direktiivi art 10 lg-1 3 ja see näeb ette, et põhjuslikku seost toote puuduse ja kahju vahel eeldatakse, kui on leidnud kinnitust, et toode on puudusega ja tekkinud kahju on selline, mida vastav puudus tavaliselt põhjustab. Seega, kui tekkinud kahju ei ole vastavale puudusele omane, siis põhjuslikku seost ei eeldata. Uue direktiivi põhjenduspunktis 47 on selgitatud, et kui on kinnitust leidnud, et toode on puudusega, ja tekkinud kahju on eeskätt sarnaste juhtumite põhjal otsustades selline, mida kõnealune puudus tavaliselt põhjustab, ei tohiks hagejalt nõuda põhjusliku seose tõendamist.

Lõige 4. Eelnõu lõige 4 põhineb uue direktiivi art 10 lg-1 4 ja see näeb ette, nii toote puudust või põhjuslikku seost toote puuduse ja kahju vahel või ka mõlemat eeldatakse, kui sõltumata tõendite esitamisest vastavalt §-s 1065¹ sätestatule ja kõiki juhtumi asjaolusid arvestades: 1) on kannatanul ülemääraseid raskusi toote puuduse või põhjusliku seose või mõlema tõendamisel, eelkõige tehnilise või teadusliku keerukuse tõttu, ning 2) kannatanu esitab asjaolud, mille põhjal võib eeldada, et toote puuduse või põhjusliku seose või mõlema esinemine on tõenäoline. Seega piisab toote puuduse ja põhjusliku seose või mõlema eeldamiseks ka sellest, kui kannatanul on tõendamisel tehnilise või teadusliku keerukuse tõttu ülemääraseid raskusi ja ta näitab, et toote puuduse ja põhjusliku seose või mõlema esinemine on tõenäoline. See kehtib ka juhul, kui ettevõtja on täitnud oma tõendite esitamise kohustust VÕS § 1065¹ järgi. Kohus peab seejuures arvestama kõiki asjaolusid.

Direktiivi põhjenduspunktis 48 on selgitatud, et kuna tootjal on eksperditeadmised ja ta on paremini informeeritud kui kannatanu, peaks hagejal juhul, kui tema raskused on seotud puuduse tõendamisega, olema ainult kohustus näidata, et on tõenäoline, et toode on puudusega, või juhul, kui hageja raskused on seotud põhjusliku seose tõendamisega, ainult seda, et toote puudus on kahju tekkimise tõenäoline põhjus. Tehnilise või teadusliku keerukuse peaks kindlaks tegema liikmesriigi kohus iga juhtumi puhul eraldi, võttes arvesse erinevaid tegureid. Nende tegurite hulka peaks kuuluma toote, näiteks uuendusliku meditsiiniseadme keerukus; kasutatud tehnoloogia, näiteks masinõppe keerukus; hageja analüüsitava teabe ja andmete keerukus ning põhjusliku seose keerukus, näiteks ravimi või toiduaine ja terviseprobleemi tekkimise vahelise seose korral, või sellise seose keerukus, mille tõendamine nõuaks hagejalt tehisintellektisüsteemi sisemise toimimise selgitamist. Ka ülemääraseid raskusi peaks liikmesriigi kohus hindama iga juhtumi puhul eraldi. Kuigi hageja peaks esitama argumendid ülemääraste raskuste kohta, ei tohiks nõuda selliste raskuste tõendamist. Näiteks tehisintellektisüsteemi käsitlevas nõudes ei peaks hageja selleks, et kohus saaks otsustada, kas esinevad ülemäärased raskused, olema kohustatud selgitama tehisintellektisüsteemi eriomadusi ega seda, kuidas need omadused raskendavad põhjusliku seose kindlakstegemist.

Lõige 5. Eelnõu lõige 5 põhineb uue direktiivi art 10 lg-1 5 ja see sätestab ettevõtjale võimaluse omapoolsete tõenditega lõigetes 2-4 sätestatud toote puuduse või põhjusliku seose või mõlema eeldus ümber lükata. See kehtib ka juhul, kui kannatanul on ülemäärased raskused tõendamisel.

§ 1065¹. (Tõendite esitamine)

VÕS § 1065¹ näol on tegu eelnõus uue paragrahvi, mis käsitleb tõendite esitamist ettevõtja ja kannatanu poolt. Regulatsioon põhineb uue direktiivi artiklil 9. Uue direktiivi põhjenduspunktis 43 on selgitatud, et direktiiviga ühtlustatakse tõendite esitamise norme ainult niivõrd, kuivõrd need küsimused on direktiiviga reguleeritud. Küsimused, mida käesolev direktiiv ei reguleeri, hõlmavad tõendite esitamise norme seoses kohtueelse menetluse, tõendite esitamise taotluse üksikasjalikkuse, kolmandate isikute, tuvastushagide juhtumite ja karistustega tõendite esitamise kohustuse täitmata jätmise eest.

Lõige 1. Eelnõu lõige 1 (mis põhineb uue direktiivi art 9 lg-l 1) sätestab, et kohus nõuab kannatanu taotlusel ettevõtjalt tema käsutuses olevate asjakohaste tõendite esitamist, kui kannatanu on oma väiteid nõude olemasolu kohta põhistanud (*has presented facts and evidence*). TsMS § 235 sätestab, et väite põhistamine on kohtule väite põhjendamine selliselt, et põhjenduse õigsust eeldades saab kohus lugeda väite usutavaks. Põhistamiseks kohustatud isik võib kasutada selleks kõiki seadusega lubatud tõendeid, samuti tõendusvahendeid, mida ei ole seaduses tõendiks loetud või mis ei ole tõendile ettenähtud protsessuaalses vormis, muu hulgas allkirjastatud kinnitust, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti.

Seega, kui kannatanu on kahju hüvitamise nõude usutavuse tõendamiseks esitanud piisavad faktid ja tõendid, nõuab kohus kannatanu taotlusel tõendite esitamist ettevõtjalt.

Uue direktiivi põhjenduspunktis 42 on märgitud, et isik, kes nõuab kahju hüvitamist, on sageli tootjaga võrreldes oluliselt ebasoodsamas olukorras, kuna tootjal on juurdepääs teabele selle kohta, kuidas toode toodeti ja kuidas see toimib, ning ta saab sellest teabest aru. Selline teabe asümmeetria võib kahjustada riski õiglast jaotamist, eelkõige tehniliselt või teaduslikult keerukatel juhtudel. Seepärast on vaja hõlbustada hageja juurdepääsu kohtumenetluses kasutatavatele tõenditele. Selliste tõendite hulka kuuluvad dokumendid, mille kostja peab koostama *ex novo*, kogudes või liigitades olemasolevaid tõendeid.

Lõige 2. Eelnõu lõige 2 põhineb uue direktiivi art 9 lg-l 2 ja see sätestab, et kohus nõuab ettevõtja taotlusel kannatanult tema käsutuses olevate asjakohaste tõendite esitamist, kui ettevõtja on oma väiteid nõude puudumise kohta põhistanud. Seega, vastukaaluks lõikest 1 tulenevale ettevõtja kohustusele, paneb lg 2 tõendite esitamise kohustuse kannatanule (hagejale), kui ettevõtja on esitanud nõude puudumise kohta piisavad faktid ja tõendid. Ettevõtjal tuleb esitada kohtule vastav taotlus (nagu kannatanulgi). Ka uue direktiivi põhjenduspunktis 44 on selgitatud, et sarnaselt hageja tõendite esitamise taotlusega peaksid liikmesriikide kohtud kostja tõendite esitamise taotluse hindamisel tagama, et selline juurdepääs piirdub vajaliku ja proportsionaalse juurdepääsuga, muu hulgas selleks, et vältida sellise teabe otsingut, mis ei ole menetluse seisukohast asjakohane, ning kaitsta konfidentsiaalset teavet.

Lõige 3. Uue eelnõu lõige 3 põhineb uue direktiivi art 9 lg-tel 3 ja 4. Sellest tuleneb, et kohus hindab käesoleva paragrahvi lõigetes 1 ja 2 sätestatud juhul tõendi esitamise vajalikkust ja proportsionaalsust. Seejuures arvestab kohus nii poolte kui kolmandate isikute õigustatud huve, eelkõige seoses konfidentsiaalse teabe ja ärisaladuse kaitsega.

Tõendite esitamise taotluse hindamisel peaks kohus seega tagama, et see oleks vajalik ja proportsionaalne, muu hulgas selleks, et vältida sellise teabe nõudmist, mis ei ole menetluse

seisukohast asjakohane. Samuti tuleb kaitsta konfidentsiaalsed teavet, näiteks teavet, mis on liidu ja riigisisese õiguse kohaselt ärisaladuse alla kuuluv teave. Eesmärk on saavutada õiglane ja proportsionaalne tasakaal ärisaladuse omaja saladuse hoidmise huvi ja kannatanu huvide vahel.

Uue direktiivi art 4 p 17 kohaselt on ärisaladus direktiivi (EL) 2016/943 artikli 2 punktis 1 määratletud ärisaladus. Selle direktiivi art 1 p 1 kohaselt on ärisaladus teave, mis vastab kõikidele järgmistele nõuetele: a) see on saladus selles tähenduses, et see ei ole kogumis või üksikosade täpses paigutuses ja kokkupanus üldteada või kergesti kättesaadav nende ringkondade isikutele, kes tavaliselt kõnealust laadi teabega tegelevad; b) sellel on kaubanduslik väärtus selle salajasuse tõttu; c) selle üle seaduslikku kontrolli omav isik on asjaoludest lähtuvalt võtnud vajalikke meetmeid, et hoida seda salajas.

Samamoodi on avatud ärisaladuse mõiste ka ebaausa konkurentsi takistamise ja ärisaladuse kaitse seaduse (EKTÄKS) § 5 lg-s 2. Seega ei ole tarvis ärisaladuse mõistet eelnõu lõikes 3 avada ega teha ka viidet vastavale direktiivile.

Lõige 4. Eelnõu lg 4 põhineb uue direktiivi art 9 lg-l 5. See näeb ette kohtu võimaluse rakendada ettevõtja ärisaladuse kaitseks asjakohaseid meetmeid. Lõige 4 sätestab, et kui ettevõtjalt nõutakse käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud juhul ärisaladuse või väidetava ärisaladuse avaldamist, võib kohus poolte põhjendatud taotluse alusel või omal algatusel rakendada meetmeid, mis on vajalikud ärisaladuse kaitsmiseks. See põhimõte kehtib nii menetluse ajal kui ka pärast seda. Sellisteks meetmeteks võib olla nt kohtuistundi kuulutamine kinniseks, aga ka nt piirangute seadmine kohtuotsuse avalikustamisele.

Uue direktiivi põhjenduspunktis 45 on selgitatud, et vastavad meetmed peaksid hõlmama vähemalt meetmeid, millega antakse vaid piiratud arvule inimestele juurdepääs ärisaladusi või väidetavaid ärisaladusi sisaldavatele dokumentidele ning kohtuistungitele või antakse juurdepääs üksnes väljajätetega dokumentidele või kohtuistungite protokollidele. Kõnealuste meetmete üle otsustamisel peaksid liikmesriigi kohtud võtma arvesse vajadust tagada õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele. Samuti tuleb arvestada poolte või kolmandate isikute õigustatud huve ning neile tekkida võivat kahju, mis tuleneb selliste meetmete rakendamisest või rakendamata jätmisest.

Lõige 5. Eelnõu lg 5 põhineb uue direktiivi art 9 lg-l 6. Selle eesmärk on tagada, et pooled esitaksid tõendid arusaadaval viisil. Eelnõu lg 5 sätestab, et käesoleva paragrahvi lõigetes 1 ja 2 sätestatud juhul võib kohus teise poole põhjendatud taotlusel alusel või omal algatusel nõuda, et tõendid esitataks kergesti kättesaadaval ja mõistetaval viisil, kui see on tõendi esitaja kulusid ja pingutusi arvestades proportsionaalne. See võib olla asjakohane nt digitoodetega seotud tõendite puhul.

§ 1066. (Nõuete aegumine ja lõppemine)

Lg 1 jääb sisu poolest muutmata, üksnes sõna „tootja“ on asendatud sõnaga „ettevõtja“. Lg 2 esimest lauset on täiendatud „kasutusele võtmise“ mõistega ja lisatud teine lause. Lisatud on lg 2¹. Lg-s 3 on lisatud viide lg-le 2¹. Regulatsiooni aluseks on uue direktiivi artiklid 16 ja 17.

Nagu ülal märgitud, jääb lg 1 sisult muutmata (v.a ettevõtja mõiste). Lg 1 vastab uue direktiivi art 16 lg-le 1. Direktiiv ei mõjuta riigisisest õigust lõikes 1 osutatud aegumistähtaaja peatumise või katkemise kohta (art 16 lg 2).

Lõige 2. Eelnõu § 1066 lg 2 põhineb uue direktiivi art 17 lg-l 1. Üldiseks õiguslõpetavaks tähtajaks jääb 10 aastat (nagu ka kehtivas VÕS redaktsioonis). Esimest lauset on täiendatud „kasutusele võtmise“ mõistega, muus osas jääb esimene lause muutmata. Teine lause täpsustab õiguslõpetavat tähtaega oluliselt muudetud toote kontekstis: nimelt arvestatakse nimetatud kümneaastast tähtaega oluliselt muudetud toote puhul selliselt muudetud toote turul kättesaadavaks tegemise või kasutusele võtmise päevale järgnevast päevast.

Uue direktiivi põhjenduspunktis 57 on selgitatud, et kuna tooted vananevad aja jooksul ning teaduse ja tehnoloogia arenedes töötatakse välja rangemad ohutusstandardid, ei oleks mõistlik panna tootjat piiramatuks ajaks vastutama oma toodete puuduste eest. Seetõttu peaks vastutus kehtima mõistliku aja jooksul, nimelt kümme aastat pärast toote turule laskmist või kasutusele võtmist, ilma et see piiraks lahendamisel olevate nõuete menetlemist kohtus.

Oluliselt muudetud toodete kohta on uue direktiivi põhjenduspunktis 58 märgitud, et kuna oluliselt muudetud toode on põhimõtteliselt uus toode, peaks uus õigust lõpetav tähtaeg algama pärast seda, kui toodet on oluliselt muudetud, näiteks taastootmise tulemusel, ja see on seejärel turul kättesaadavaks tehtud või kasutusele võetud. Uuendus või versioonitäiend, mille puhul ei ole tegu toote olulise muutmisega, ei tohiks mõjutada algse toote suhtes kohaldatavat õigust lõpetavat tähtaega.

Lõige lg 2¹. Eelnõu lõige lg 2¹ põhineb uue direktiivi art 17 lg-l 2 ja on võrreldes VÕS kehtiva redaktsiooniga uus säte. Selle eesmärk on nihutada õiguslõpetavat tähtaega kehavigastuste või tervisekahjustuste puhuks 25-le aastale. See kehtib siiski üksnes juhul, kui kannatanul ei olnud võimalik esitada hagi kümneaastase tähtaja jooksul, sest talle ei olnud tema tervisekahjustus teada ega pidanudki teada olema. See saab kõne alla tulla eelkõige tervisekahjustuse latentsusperioodi tõttu, kui kahjustuse nähud ilmnevad aeglaselt.

Lõige 3. Lõikesse 3 on toodud viide lõikele lg 2¹, muus osas jääb lõige muutmata. Selle kohaselt ei kohaldata lõigetes 2 ja lg 2¹ sätestatud jõustunud kohtulahendiga tunnustatud või muust täitedokumendist tulenevale nõudele, samuti nõudele, mille olemasolu on lepinguga tunnustatud või kompromissilepingu alusel omandatud uuest õigusest tulenevale nõudele.

§ 1067. (Sätete kohustuslikkus)

Eelnõu § 1067 on sarnane kehtiva redaktsiooniga ja see sätestab, et tühine on kokkulepe, millega piiratakse või välistatakse käesolevas jaos sätestatud ettevõtja vastutust kannatanu ees. Norm põhineb uue direktiivi artiklil 15. Võrreldes kehtiva redaktsiooniga on tootja mõiste asendatud ettevõtja mõistega ning viidatud (ettevõtja) vastutuse piirangule kannatanu ees.

Uue direktiivi põhjenduspunktis 56 on selgitatud, et füüsiliste isikute kaitse eesmärgi saavutamist kahjustaks see, kui lepingutingimustega oleks võimalik ettevõtja vastutust piirata

või välistada. Seetõttu ei tohiks lubada lepingulisi erandeid. Samal põhjusel ei tohiks olla võimalik riigisiseste õigusnormidega vastutust piirata või välistada, näiteks kehtestades ettevõtja vastutusele rahalise ülemmäära.

VÕS § 217 lg 7. Seoses eelnõu rakendamisega tuleb muuta VÕS § 217 lg-t 7. Kehtivas redaktsioonis sätestab see, et käesoleva jao tähenduses loetakse tootjaks käesoleva seaduse § 1062 lõikes 1 nimetatud isikut. VÕS § 1062 lg 1 viitab kehtivas redaktsioonis nii tootjale, toote osa tootjale kui ka toote importijale. Seega tuleb mõiste mahu säilitamiseks asendada viide § 1062 lg-le 1 viitega § 1062¹ lg-tele 1 (tootja ja toote osa tootja) ja teha viide ka toote importijale. Importija mõiste on avatud toote nõuetele vastavuse seaduse § 4 lg 1 p-s 1, mille kohaselt on importija Euroopa Liidus asuv isik, kes laseb toote kolmandast riigist liidu turule.

Võlaõigusseaduse, tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja rahvusvahelise eraõiguse seaduse rakendamise seaduse muutmine

Eelnõu rakendamiseks tuleb muuta võlaõigusseaduse, tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja rahvusvahelise eraõiguse seaduse rakendamise seaduse § 22 lg-t 2. Muudetud sõnastuse kohaselt kohaldatakse käesolevas jaos sätestatud toodete suhtes, mis on turule lastud või kasutusele võetud 9. detsembril 2026 või hiljem. Enne 9. detsembrist 2026 turule lastud või kasutusele võetud toodete suhtes kohaldatakse sel ajal kehtinud seadust.

See põhimõte põhineb uue direktiivi art 2 lõikel 1. Uue direktiivi põhjenduspunktis 63 on märgitud, et õiguskindluse huvides ei tuleks käesolevat direktiivi kohaldada toodete suhtes, mis on turule lastud või kasutusele võetud enne 9. detsembrist 2026. Seetõttu on vaja ette näha üleminekukord, et tagada direktiivi 85/374/EMÜ alusel jätkuv vastutus kahju eest, mille on põhjustanud puudusega toode, mis on turule lastud või kasutusele võetud enne nimetatud kuupäeva.

Seega tuleb enne nimetatud kuupäeva turule lastud või kasutusele võetud puudusega toodete puhul lähtuda VÕS-i kehtivast redaktsioonist.

.....

Selgitus uue direktiivi art 12 lg 2 kohta: Uue direktiivi art 12 lg 2 sätestab, tootjal, kes integreerib tootesse tarkvarakomponendi, ei ole tagasinõudeõigust sellise tootja suhtes, kes tootis kõnealuse puudusega tarkvarakomponendi, mis tekitas kahju, kui: a) puudusega tarkvarakomponendi tootja oli tarkvarakomponendi turule laskmise ajal mikro- või väikeettevõtja, st ettevõtja, kes hinnatuna koos kõigi oma võimalike partnerettevõtjatega komisjoni soovitusel 2003/361/EÜ lisa artikli 3 lõike 2 tähenduses ja sidusettevõtjatega kõnealuse lisa artikli 3 lõike 3 tähenduses on kõnealuse lisa artikli 2 lõikes 3 määratletud mikroettevõtja või kõnealuse lisa artikli 2 lõikes 2 määratletud väikeettevõtja ning b)

tootja, kes integreeris puudusega tarkvarakomponendi tootesse, leppis puudusega tarkvarakomponendi tootjaga kokku, et loobub sellest õigusest.

Selle soovitusel lisa art 2 lg 2 määratluse kohaselt käsitatakse väike- ja keskmise suurusega ettevõtjate kategoorias väikeettevõtjana ettevõtjat, kus töötab vähem kui 50 inimest ning mille aastakäive ja/või aastabilansi kogumaht ei ületa 10 miljonit eurot. Lg 3 järgi käsitatakse mikroettevõtjana ettevõtjat, kus töötab vähem kui 10 inimest ning mille aastakäive ja/või aastabilansi kogumaht ei ületa 2 miljonit eurot.

Partnerettevõtjad art 3 lg 2 järgi on kõik ettevõtjad, keda ei käsitata lõike 3 tähenduses sidusettevõtjatena ja kelle vahel esineb järgmine suhe: üks ettevõtja omab kas iseseisvalt või koos ühe või mitme lõike 3 tähenduses seotud ettevõtjaga vähemalt 25% teise ettevõtja kapitalist või hääleõigusest. Ettevõtjat võib siiski käsitada sõltumatu ettevõtjana ning seega ettevõtjana, kellel puuduvad partnerettevõtjad, isegi kui nimetatud 25% piirmäär on saavutatud või ületatud järgmiste investorite poolt, tingimusel et need investorid ei ole lõike 3 tähenduses asjaomase ettevõtjaga seotud ei individuaalselt ega ühiselt: a) avalik-õiguslikud investeerimisühingud, riskikapitaliühingud, füüsilised isikud või füüsiliste isikute rühmad, kes tegelevad korrapäraselt riskikapitaliinvesteeringutega ja investeerivad omakapitali noteerimata ettevõtjatesse („äriinglid”), tingimusel et kõigi nende äriinglite koguinvesteering samasse ettevõtjasse on väiksem kui 1 250 000 eurot; b) ülikoolid või mittetulunduslikud teaduskeskused; c) institutsionaalsed investorid, sealhulgas piirkondlikud arengufondid; d) sõltumatud kohaliku omavalitsuse üksused, mille aastaeelarve on alla 10 miljoni euro ja elanike arv alla 5000.

Sidusettevõtjad on art 3 lg 3 järgi ettevõtjad, kelle vahel esineb vähemalt üks järgmistest suhetest: a) ühel ettevõtjal on teises ettevõtjas aktsionäride või osanike häälteenamus; b) ühel ettevõtjal on õigus nimetada ametisse või tagasi kutsuda enamus teise ettevõtja haldus-, juhtimis- või järelevalveorgani liikmetest; c) ühel ettevõtjal on õigus teise ettevõtja üle valitsevat mõju avaldada selle ettevõtjaga sõlmitud lepingu või tema asutamislepingu või põhikirja sätte alusel; d) ettevõtja, kes on teise ettevõtja aktsionär või osanik, kontrollib üksinda kokkuleppe alusel, mis on sõlmitud teiste selle ettevõtja aktsionäride või osanikega, selles ettevõtjas aktsionäride või osanike häälteenamust.

Uue direktiivi põhjenduspunktis 54 on märgitud, et kõrgetasemeline innovatsioon on eriti vajalik tarkvarasektoris. Tarkvara tootvate mikroettevõtjate ja väikeettevõtjate innovatsioonivõime toetamiseks peaks sellistel ettevõtjatel olema võimalik sõlmida tootjaga, kes integreerib oma tarkvara tootesse, leping, et selline tootja ei kaeba tarkvaratootjat kohtusse juhul, kui tarkvarakomponendil on puudus, mis tekitab kahju. Sellised lepingud, mis on mõnes liikmesriigis juba kasutusel, peaksid olema lubatud, kuna terviktoote tootja vastutab igal juhul toote, sealhulgas komponentide puuduste eest. Sellise lepinguga ei tohiks aga kunagi piirata ega välistada vastutust kannatanu ees.

Uue direktiivi art 12 lg-s 2 kirjeldatud regressiõigusest loobumise kokkulepet on võimalik sõlmida ka olemasolevas õigusraamistikus. Seega ei vaja kõnealune norm ülevõtmist. Seda toetab ka võrdlus Hollandi õigusega, kus art 12 lg-t 2 üle ei võetud. Hollandi seaduse asjakohases seletuskirja on märgitud, et seda sätet ei ole vaja üle võtta (seletuskirja lk 13,

kättesaadav:

<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/wetsvoorstellen/detail?id=2026Z03583&dosier=36906>). Seletuskirjas on lisatud, et regressisuhe, mille puhul direktiiv artikli 12 lõikes 1, artikli 13 lõikes 2 ja artiklis 14 viitab riigisisesele õigusele, on Madalmaade õiguses juba praegu lepinguga reguleeritav. Ka Saksa Liitvabariigi vastav eelnõu uue direktiivi art 12 lg-t 2 ülevõtvat sätet ei sisalda (<https://dserver.bundestag.de/btd/21/042/2104297.pdf>).

Direktiiv ei ütle otsesõnu, et regressiõigusest loobumise kokkulepped teiste ettevõtjate (kui mikro- või väikeettevõtjad) kasuks on keelatud. Lõpuni välistatud see tõlgendus siiski ei ole: direktiivi täieliku harmoniseerimise põhimõttest tulenevalt ning artikli 12 lõike 2 erandliku sõnastuse tõttu võiks argumenteerida, et EL seadusandja on soovinud lubada selliseid kokkuleppeid üksnes mikro- ja väikeettevõtjate puhul. Vastasel korral jääks art 12 lg 2 sisutihjaks. Siiski, selline tõlgendus sekkuks väga intensiivselt siseriiklikusse lepinguvabaduse põhimõttesse. Segaduse vältimiseks eelnõus seega kõnealust sätet eraldi üle ei võeta.

3.2. Eelnõu põhiseaduspärasus

Eelnõuga kavandatud muudatused ja täiendused tulenevad Euroopa õigusaktist ning on vajalikud uue täisharmoneeriva tootevastutuse direktiivi kohaldamiseks. Eelnõu on kooskõlas põhiseadusega.

4. EELNÕU TERMINOLOOGIA

Eelnõuga on nii suures ulatuses kui võimalik järgitud VÕS-i regulatsiooni termineid. Uute terminite puhul (nt tellimuse täitmise teenuse osutaja, volitatud esindaja, seotud teenus, digitaalne tootmisfail) on need mõisted eelnõus defineeritud.

5. EELNÕU VASTAVUS EUROOPA LIIDU ÕIGUSELE

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 2024/2853. Seletuskirjale on lisatud vastavustabel direktiivi 2024/2853 ülevõtmise kohta.

6. SEADUSE MÕJUD

1. Euroopa Komisjoni mõjuhinnaang

Euroopa Komisjoni aruandes märgiti juba 2018. aastal, et 1985. aastal seisime silmitsi mõnevõrra teistsuguste probleemidega kui praegu. Käimas on järjekordne tehnoloogiline revolutsioon. Majandus ja tooted ise on üha rohkem omavahel seotud, digitaalsed, autonoomsed ja arukad. Peame nendele väljakutsetele reageerima ühtselt ja üleilmselt. Esineb olukordi, kus kulud ei ole tarbijate ja tootjate vahel võrdselt jaotatud. See kehtib eelkõige juhtudel, kus tõendamiskohustuse järgimine on keeruline, näiteks mõne kujunemisjärgus digitehnoloogia või ravimi puhul (Komisjoni Aruanne Euroopa Parlamendile, Nõukogule ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele nõukogu direktiivi 85/374/EMÜ (liikmesriikide tootevastutust käsitlevate õigus- ja haldusnormide ühtlustamise kohta) kohaldamise kohta. COM(2018) 246 final. Brüssel: 07.05.2018, lk 8. Arvutivõrgus: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9096-2018-INIT/et/pdf>).

Direktiivi läbivaatamise eesmärk oli tootevastutuse normide ulatuslikuma ühtlustamise kaudu aidata veelgi kaasa ausale konkurentsile ja kaupade vabale liikumisele siseturul, parandades samal ajal tarbijate kaitset (uue direktiivi põhjenduspunkt 1).

Euroopa Liidu Komisjon on direktiivi mõjusid hinnanud eelkõige 28.09.2022 mõjuhinnaangu töödokumendis (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/ALL/?uri=CELEX%3A52022SC0316&utm_source=chatgpt.com). Komisjon prognoosib, et tootjad saavad suurema õiguskindlustuse, kuid nende vastutuskindlustuskulud kasvavad; kindlustusandjad peavad maksma suuremaid hüvitisi, kuid nad saavad seda tasakaalustada suuremate kindlustusmaksete abil; tarbijate kaitse paraneb (lk 76). Samuti prognoositakse kannatanutele väljamakstavate hüvitiste kogumise suurenemist (lk 36). Peamiseks kaudseks kuluks on ettevõtjate ja tarbijate kantavad kulud õigusteenusele (lk 36). Tööhõivele ja põhiõigustele direktiiv mõju ei avalda (lk 40).

2. Muudatustest mõjutatud sihtrühmad

Muudatused puudutavad otseselt järgmisi sihtrühmi: tarbijad, tootjad, samuti teised vastutavad ettevõtjad. Väiksemas ulatuses on mõjutatud kindlustusandjad.

Uue direktiivi põhjenduspunkt 28 kohaselt on liikmesriikidel oluline tagada, et pädevad tarbijakaitseasutused või -organid annavad mõjutatud tarbijatele kogu asjakohase teabe, et nad saaksid uue direktiivi kohast hüvitise saamise õigust tulemuslikult kasutada. On asjakohane, et liikmesriigid võtaksid seda tehes arvesse tarbijakaitseõiguse rakendamise eest vastutavate riiklike ametiasutuste koostöö kohustusi, eelkõige Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest (EL) 2017/2394 tulenevaid kohustusi. Oluline on, et liikmesriikide tarbijakaitseasutused ja -organid vahetaksid korrapäraselt teavet, mida nad saavad, ning teeksid tihedat koostööd turujärelevalveasutustega. Liikmesriigid saavad lisaks ergutada pädevaid tarbijakaitseasutusi ja -organeid andma tarbijatele teavet, et tarbijatel oleks hõlpsam direktiivi kohast hüvitise saamise õigust tulemuslikult kasutada.

3. Mõjude hinnang

Seni on tootevastutuse regulatsioon olnud Eestis õiguspraktikas marginaalse tähtsusega. Kohtuvaidlusi on olnud vaid üksikutel juhtudel (TlnRngKo 2-21-10225 ja HMKo 2-21-20225; TlnRngKo 2-10-19489 ja HMKo 2-10-19489; TlnRngKo 2-19-8 ja PMKo 2-19-8; TrtRngKo 2-20-2122). Selle üheks põhjuseks on ilmselt asjaolu, et tootja asub reeglina tarbijast „kaugemal“ kui toote tarbijale müünud isik.

Kuna hüvitamisele kuuluva kahju 500-eurose alampiiri kaotamine, tarbijate kergendatud tõendamiskoormis ja ettevõtja kohustus esitada asjakohaseid tõendeid muudavad hüvitise saamise tarbijate jaoks lihtsamaks, on võimalik, et tarbijad hakkavad senisest aktiivsemalt nõudma kahju hüvitamist vastutavatelt ettevõtjatelt.

Eelnõu parandab tarbijate kaitset. Samuti loob see tootjatele stiimuli tuua turule ohutuid tooteid. Kannatanute õiguslik positsioon tugevneb.

7. SEADUSE RAKENDAMISEGA SEOTUD RIIGI JA KOHALIKU OMAVALITSUSE TEGEVUSED, EELDATAVAD KULUD JA TULUD

Seaduse rakendamisega ei kaasne riigile otseseid tulusid ega kulusid.

Uue direktiivi artikkel 19 lõike 1 kohaselt on liikmesriigil kohustus avaldada kergesti juurdepääsetavas elektroonilises vormingus kõik lõplikud (jõustunud) otsused, mille tema riiklik apellatsioonikohus või kõrgeima astme kohus on teinud käesoleva direktiivi kohaselt algatatud menetlustes. Otsused avaldatakse kooskõlas liikmesriigi õigusega.

Kuna Eestis avaldatakse jõustunud kohtuotsused niigi, ei too see artikkel kaasa täiendavaid kohustusi.

Sama artikli lõike 2 kohaselt loob Komisjon kergesti juurdepääsetava ja üldsusele kättesaadava andmebaasi, mis sisaldab liikmesriikide vastavaid kohtuotsuseid, ja haldab seda. Uue direktiivi põhjenduspunkti 61 kohaselt on selle eesmärgiks parandada arusaamist sellest, kuidas käesolevat direktiivi riiklikul tasandil kohaldatakse, muu hulgas üldsuse, õigusala töötajate, akadeemiliste ringkondade esindajate ja liikmesriikide huvides.

Tõendite avaldamist puudutavad sätted võivad minimaalsel määral suurendada kohtute töökoormust.

8. RAKENDUSAKTID

Seaduse rakendamiseks tuleb muuta võlaõigusseadust ja võlaõigusseaduse, tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja rahvusvahelise eraõiguse seaduse rakendamise seadust.

9. SEADUSE JÕUSTUMINE

Uue tootjavastutuse direktiivi ülevõtmise tähtpäev on 09.12.2026.

Eeldades, et eelnõu on võimalik 2026. a sügisel vastu võtta, on kavandatud aeg seaduse väljakuulutamise ja jõustumise vahel ca kaks kuud. Vastav periood on piisav aeg eeltöödeks ja normidega tutvumiseks.

10. EELNÕU KOOSKÕLASTAMINE, HUVIRÜHMADE KAASAMINE JA AVALIK KONSULTATSIOON

Enne eelnõu koostamist küsis Justiits- ja Digiministeerium enda 26.02.2025. a kirjas nr 8-4/1961-1 huvigruppide arvamust direktiivis liikmesriikidele jäetud valikute kohta. Vastused esitasid 2025. a kevadel Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Kliimaministeerium, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit, Tartu Ülikooli õigusteaduskond, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Eesti Kindlustusseltside Liit ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Neid arvamusi on püütud võimalikult suures osas eelnõu koostamisel arvestada.